

RESUMÉ	2
INDLEDNING	4
Metode	6
HVAD ER VOLD?	7
Data om vold.....	8
Det samfundsmæssige aspekt	8
Definition på vold	10
DEN INTERNATIONALE FORSKNING	12
De forskellige tilgange	12
Kvindernes beskrivelse	13
Typologistudier	13
Volden i barndommen.....	18
Alkohol	18
Maskulin socialisering og kønssyn	19
Opsamling	19
BEHANDLINGEN AF VOLDSUDØVENDE MÆND	21
Den grundlæggende filosofi bag behandlingsprogrammerne	21
Standarder	23
Duluth-modellen	25
Kan behandlingen være farlig?	26
Motivation og behandlingsforløb.....	27
Behandlerens rolle.....	28
Behandling i grupper.....	29
Hvorfor falder mændene fra?	30
Evaluering af behandlingen af voldsudøvende mænd	31
KONKRETE ERFARINGER FRA BEHANDLINGEN	34
Danske erfaringer.....	34
Udenlandske erfaringer	38
God praksis fra Norge	38
God praksis fra England.....	42
Den nationale forening ”Respect”	44
Behandlingsinstitutionen AHIMSA	46
DISKUSSION OG FREMTIDIGE PERSPEKTIVER	53
Hvem er det så der udøver vold?	54
Behandlingen af de voldsudøvende mænd.....	55
Skal mænd i Danmark kunne dømmes til behandling?.....	57
Hvordan får man gjort mænd interesseret i voldsproblematikken?	58
Den nødvendige forskning	59
Fokus på drenge og vold	60
ANBEFALINGER	62
LITTERATUR	64

RESUMÉ

Formålet med denne rapport er at belyse årsagerne til at mænd udøver vold i familien og at diskutere, hvordan den mest hensigtsmæssige behandling af voldsudøvende mænd kan finde sted. Det diskuteres bl.a. om voldsudøvende mænd har nogle særegne karakteristika, hvad der kan være det problematiske i behandlingen af voldsudøvende mænd og, hvordan man skaber troværdige evalueringer af behandlingsprogrammerne til voldsudøvende mænd.

Det fremhæves i rapporten, at vold er et *ligestillingsproblem*, fordi det er mænd, som står for over 90% af voldsudøvelsen, hvad enten den er rettet mod kvinder, børn eller andre mænd. Det er vigtigt at slå fast, at mænd som bruger vold er en forskelligartet gruppe. *Der findes ikke en speciel voldsprofil*. Mange voldsudøvende mænd er tilbøjelige til at være følelsesmæssigt ustabile, have lavt selvværd og have svært ved at kontrollere deres impulser. De er også tilbøjelige til selv at have været udsat for vold eller været vidne til vold i barndomshjemmet. De lider samtidig ofte af forskellige former for personlighedsforstyrrelser. Men det er vigtigt at pointere, at mænds vold ikke kun handler om mænd med psykiske personlighedsforstyrrelser, men at der ofte er en *sammenhæng mellem traditionelle maskulinitetsattituder og voldsudøvelse*.

De internationale undersøgelser af behandlingen af voldsudøvende mænd viser, at der er en tendens til voldelige tilbagefald hos nogle mænd, på trods af at voldsudøveren har gennemført behandlingen. Det er derfor vigtigt ikke at love "mirakler" med hensyn til, hvad behandlingen af voldsudøvende mænd kan afstedkomme. *Behandlingen af voldsudøvende mænd har sine oplagte muligheder men også sine klare begrænsninger*. Der bør derfor sættes meget nøje fokus på, hvilken slags mænd der er mest tilbøjelige til at stoppe den voldelige adfærd - og under hvilke forudsætninger? I den forbindelse er det vigtigt at påpege, at behandlingen af voldelige mænd aldrig må overstige bekymringen for ofrets sikkerhed.

Men selv om der eksisterer usikkerhed om behandlingens konkrete resultater, sender den *blotte tilstedeværelse* af behandlingstilbuddene et vigtigt samfundsmæssigt signal om, at det ikke er acceptabelt at udøve vold i hjemmet. Specielt kvinder - som er mødre - ønsker i stor udstrækning, at deres voldelige partner behandles frem for at blive straffet gennem retssystemet.

Et generelt problem med behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd - og forskningen af effekten af programmerne - er et *stort frafald* af mænd i behandling. De voldsudøvende mænd er ofte ikke motiveret i traditionel forstand. Det vides ikke, om manden - som kommer frivilligt - reelt kommer ud fra eget ønske. Nogle mænd går kun i terapi for at få kvinden til at blive i forholdet.

Behandlingsprogrammerne giver de voldsramte kvinder et håb om, at manden kan forandre sin voldelige adfærd. Nogle behandlingsformer er mere velegnede til nogle mænd, medens andre mænd profiterer mere på andre former for behandling. *Skræddersyning* af tilbuddene er derfor vigtig for at optimere behandlingen. Det faktum, at mange kvinder vender tilbage eller forbliver sammen med mænd, som går i behandling, afstedkommer, at *det er vigtigt samtidig at påpege de begrænsninger, der eksisterer i behandlingen af voldsudøvere, og at der også er en mulighed for, at mænd kan misbruge behandlingen til at udvikle mere raffinerede kontrolstrategier*. Der skal derfor sættes spørgsmålstegn ved, om alle voldsudøvende bør påbegynde behandling, hvis risikoen for frafald på forhånd er stor, fordi partneren kan nære stort håb til behandlingen.

Der er brug for en mangesidet tilgang til at studere voldsproblematikken, fordi ingen enkel forklaring kan præcisere, hvordan og hvorfor vold forekommer. Der er mange metodiske og forskningsmæssige problemer forbundet med studier af behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd. Spørgsmålet om informations kilder er yderst relevant. Hvem er den mest troværdige kilde til at fortælle, hvad der er foregået?

Behandlingen af mænd er kun en lille del af samfundets nødvendige respons til volden mod kvinder, *men den er meget vigtig*. Hvis en voldsudøver skal kunne stoppe med sine voldelige handlinger og ikke skal gentage disse handlinger overfor nye partnere, er det vigtigt at rette fokus mod problemets kerne - nemlig den voldelige opførsel. Hvis det problem ignoreres, kan den voldelige cyklus ikke stoppes. Det er vigtigt, at mændene bliver konfronteret med deres kulturelle forestillinger om berettigelsen af at kunne misbruge kvinder. Mænd skal derfor lære, at de er totalt ansvarlige for deres voldelige handlinger. Det er derfor centralt at fokusere på manden som voldsudøver og ikke som offer for f.eks. en brutal barndom, selvom mange voldsudøvende mænd har været udsat for vold eller været vidne til vold i barndomshjemmet.

Det er ikke nemt at sige noget endeligt om, hvorvidt behandlingen af voldsudøvende mænd skal være rådgivende, opdragende eller terapeutisk. Behandlingstilbuddene bør derfor være under konstant udvikling. Det er endvidere tilrådeligt, at behandlingstilbuddene underlægges kontinuerlige eksterne evalueringer af *uafhængige* forskere.

INDLEDNING

*”Det gælder om at skabe en bedre forbindelse mellem hjernen og hjertet
og mellem munden og hånden” (Henrik Munkholm)*

Formålet med denne rapport er at belyse årsagerne til at mænd udøver vold i familien og at diskutere, hvordan den mest hensigtsmæssige behandling af voldsudøvende mænd kan finde sted.

Mænds vold imod kvinder er et omfattende sundhedsproblem, og mænds vold imod kvinder er en af de mest centrale grunde til kvinders psykiske og fysiske mistrivsel verden over. Mænds vold imod kvinder og børn bliver derfor i stigende grad opfattet som et globalt ligestillingsfænomen af organisationer som FN, WHO og EU.

Inden for de sidste 10-15 år i Danmark er vold i hjemmet blevet et mere synligt samfundsproblem. Problemet omkring vold i hjemmet er dog stadigvæk omgæret af en stærk tabuisering. Men fra politisk hold er der nu kommet fokus på volden i familien, og der er, som et nyt tiltag fra statslig side, blevet etableret behandlingstilbud til den voldsudøvende mand.¹ Det offentlige har i stor udstrækning anerkendt, at vold i hjemmet skal tages alvorligt. På trods af denne indsats står det klart at de mænd, som udøver vold i hjemmet, har langt mindre kontakt til offentlige myndigheder og det sociale hjælpeapparat end de kvinder, som volden udøves overfor.

Vi ved meget lidt om mænd og voldsudøvelse. Det, der findes af forskning og undersøgelser er om de få mænd, der er gået i behandling og de mænd, som er dømt for vold. Hvis vi kigger ud i Europa findes der meget få behandlingstilbud til voldelige mænd.

Volden er nu blevet erkendt men langt fra forsvundet. Der er ofte en tendens til at undgå at nævne, at det er mænd som er voldsudøvere, ligesom udtrykket vold i familien også stadig bruges. Deraf følger ofte en benægtelse og minimering af mænds vold. Volden bliver ligeledes ofte defineret snævert som kun værende fysisk vold. Der er desuden en tendens til at se mænds vold som et individuelt problem, der ikke kan relateres til mænds sociale liv, og der findes stadig mange undskyldninger for mænds vold.

¹ Behandlingsinstitutionen Dialog Mod Vold åbnede i 2002 en afdeling i København og åbnede også i 2005 afdelinger i Odense og Århus.

Som det bliver fremhævet i denne rapport er det vigtigt at få køns- og magtaspektet med i analysen og forståelsen af volden i hjemmet. Det er vigtigt at analysere, hvorfor det hovedsageligt er mænd, som begår voldelige handlinger. Selvom vi bruger ordet voldsmænd om de mænd, der begår voldelige handlinger, er der en udbredt grad af usynliggørelse og neutralitet omkring mænds vold. Det er specielt det kønskulturelle perspektiv som er overset. Når årsagerne til volden diskuteres, fokuseres der ofte kun på sociale og kønsneutrale faktorer.

De fleste mennesker forstår ofte volden som skæbnefortællinger, der er tilknyttet meget socialt belastede individer, og der kan skabes fejlagtige stereotype billeder af de mænd som slår. Kulturelt set sker der ofte en systematisk nedtoning af forholdet mellem mandekultur og vold. Dette skyldes bl.a. en række fordomme om, at kvinder, som udsættes for vold i hjemmet, selv er ude om det, manden som udfører volden hverken kan, vil eller bør hjælpes, familien er hellig og boligen ukrænkelig. Den svenske professor Maud Edwards (2002) har stillet det meget provokerende spørgsmål "findes mænd" med hensyn til de problemer, der er med at benævne mænd som en politisk kategori. Hun hævder, at det er den kollektive forståelse af mænd der er et problem, og at kernen i den mandlige norm er, at den ikke eksisterer idet politiske liv.

Vold er svært at sætte sammen med forestillingen om oplyste og demokratiske mænd og specielt mænd som fædre. Det kan være svært at forestille sig, at den smilende far med barnevognen også kan være en voldsudøver.

Det er dog stadig meget nyt at fokusere på manden, og på den forskningsmæssige front er der kun skrevet meget lidt på dansk om mænd, som udøver vold imod en kvindelig partner og/eller børn i hjemmet. Den meste forskning i Danmark har handlet om kvinders perspektiv på volden. Det er dette tomrum, som denne rapport skal udfylde.

Der er dog en begyndende tendens til at indsætte mænd som en social kategori og opfatte vold som et samfundsproblem. Når politikere taler om, at de vil stoppe volden i samfundet, så "glemmer" de ofte at tale om den maskuline kultur, som producerer volden. Det store spørgsmål bliver derfor, hvordan får man diskussionen om mænds vold til at lande og *forblive* på den politiske og institutionelle dagsorden som en kønspolitisk konfliktdimension.

Metode

Der vil blive fokuseret på faldgruber og potentialer i metoder og behandlingsteknikker af voldsudøvende mænd. Formålet er at skabe en bred vidensopbygning gennem erfaringer skabt i udenlandske forsknings- og behandlingsmiljøer, som har haft længere erfaring med behandlingen af voldsudøvende mænd, end man har i Danmark.

I rapporten diskuteres følgende spørgsmål:

- Har voldsudøvende mænd nogle særegne karakteristika og forudsætninger?
- Hvad er det største problem ved behandlingen af voldsudøvende mænd?
- Hvilken tilgang til behandlingen af voldsudøvende mænd er den mest hensigtsmæssige?
- Er det muligt at foretage troværdige evalueringer af behandlingsprogrammerne?
- Er voldsudøvende mænd en homogen eller heterogen gruppe?

Konkret har der været foretaget studieture til Norge og England og der vil blive præsenteret god praksis eksempler fra behandlingsinstitutionen "Alternativ Til Vold" i Norge og fra behandlingsinstitutionen "Ahimsa" i England. Grunden til, at netop disse to behandlingsinstitutioner, blev valgt er, at der begge steder er oparbejdet omkring 15 års erfaring med behandling af voldelige mænd. Ligeledes arbejdes der ved begge behandlingsinstitutioner ud fra en bred interdisciplinær tilgang, som betoner, at der skal komplekse forklaringer til at forstå, hvorfor nogle mænd udøver vold. Begge institutioner fremhæver samtidig de begrænsninger, der er tilstede, ved behandlingen af de voldsudøvende mænd. Ligeledes har begge institutioner erfaring med eller ønsker om at involvere *uafhængige* forskere i deres behandling.

HVAD ER VOLD?

Det er ikke åbenlyst hvad vold er, hvorfor vold forekommer, og hvordan mænds vold mod kvinder skal forstås. Der er stor begrebsmæssig variation i de termer, der bruges til at forklare volden. Der eksisterer opfattelser, som betoner, at mænds vold imod kvinder ikke kun handler om mænds adfærd. Vold er frem for alt et mandligt fænomen, idet der er mandlig dominans i alle former for vold. Men at fokusere på mænd og vold er et kontroversielt emne til trods for, at alle kriminalitets- og voldsstatistikker vidner om, at det er mænd, som begår hovedparten af volden i samfundet. Slår mænd, fordi de har magt over kvinder eller, fordi de får magt over kvinder ved at slå? Det er lettere at blive enige om voldens virkninger frem for voldens årsager.

Spørgsmålet om mænd og vold er som mange andre sociale fænomener præget af problemet med at skulle generalisere og være specifik på samme tid. Det er ikke svært at se nogle systematiske kulturelle og samfundsmæssige årsager til, at det hovedsageligt er mænd som opfordres til, og som faktisk udfører volden i samfundet. På den anden side er det også nødvendigt for ikke at forfladige og generalisere analysen men derimod at fremkomme med forklaringer som er specifikke.

Selv om kvinder også kan udvise voldelig adfærd i hjemmet afføder den vold, som mænd udsætter kvinder for i hjemmet langt alvorligere fysiske skader og psykiske lidelser end den vold som kvinder udsætter mænd for. Det er blevet fremhævet, at kvinders vold imod mænd ikke har det samme omfang, og ikke har udviklet sig til et socialt problem endnu . (Barnett/Perrin, 2005)

I den forbindelse har professor Flemming Balvig (2000) foretaget nogle interessante overvejelser omkring forskellen på den vold, som kvinder og mænd er udsat for. Flemming Balvig opsummerer den kønsbestemte voldskultur således:

- Kvinder bliver oftere udsat for gentagende vold.
- Kvinder udsættes for vold i hjemmet og dermed overgreb fra personer, de i forvejen kender.
- Kvinder opfatter i forhold til mænd volden som et stærkere psykologisk og socialt overgreb.
- Kvinder er ikke berusede, når de udsættes for vold, og kvinder har ikke på samme måde som mænd "sikre perioder", hvor der er lille risiko for at blive udsat for vold.

Det karakteristiske ved det samlede billede er, at kvinder i modsætning til mænd bliver udsat for vold på steder, som de mere eller mindre er tvunget til at være på. Hovedparten af den vold som

kvinder udsættes for er udøvet af enten deres ægtefælle eller en intim partner. Voldens rumlige udtryksform resulterer i, at det sikreste sted for en mand at opholde sig er i hjemmet. Dette er derimod det farligste sted for en kvinde. Mænd er i større udstrækning i fare for at blive udsat for vold af personer, de ikke kender.

Data om vold

Når der diskuteres vold, refereres der ofte til mange forskellige former for viden og empiri. Det kan f.eks. være politiets registreringer af anmeldte voldelige overgreb, hospitalernes registreringer af volds ofre samt krisecentrenes optællinger af hvem og hvor mange voldsramte kvinder de huser. Det kan også være selvrapporerede vold udfra befolkningsundersøgelser. I 2004 blev der i Danmark, med udgangspunkt i EU's indikatorer om vold mod kvinder, præsenteret den første samlede database om vold mod kvinder.

Forskellige former for undertrykkelse ses ofte i det samme parforhold, men det er svært at finde data på andet end den fysiske vold og seksuelle overgreb.

Det samfundsmæssige aspekt

Det er vigtigt udover at fokusere på den enkelte voldelige mand også at se på, hvad myndighedernes svar er på den voldelige adfærd og at inddrage den kulturelle forestilling om voldens legitimitet. Dobash et al (2000) fremhæver, at samfundet skal etablere tre transformationsprocesser for at komme volden til livs: *Den personlige transformation*, som skal omhandle en forandring af de personer som er udsat for volden, og dem som udøver volden, *den institutionelle transformation*, som retter sig imod de institutioner, som tager sig af volds ofre og voldsudøvere og *den sociale og kulturelle transformation*, som retter sig imod skabelsen af en mindre tolerance. I mange samfund ser man en accept af en eller anden form for mandlig dominans som bidrager til en accept af skadelige og nedbrydende magtforhold (Rakil, 2002). Vold mod kvinder kan ligesom vold mod børn undskyldes med at have et opdragende sigte. Ligeledes finder der i visse kulturer en stærk retfærdiggørelse sted af vold mod kvinder på grund af forestillingen om, at mænd i en vis udstrækning ejer deres kvinder. Men selv i kulturer, som til en vis grad retfærdiggør mænds kontrol over kvinder, er mænds voldsudøvelse i hjemmet alligevel en overskridelse af uskrevne normer. De samfundsmæssige sanktioner overfor volden har heraf stor betydning for hvilken grad af overskridelse, der kulturelt set er tale om.

Flere studier både fra udviklingslande og fra vesten har vist, at følgende hændelser kan resultere i, at mænd udøver vold imod deres partner: (WHO, 2002)

- Kvinden ikke adlyder manden og svarer igen
- Kvinden ikke har mad parat
- Kvinden ikke tager sig tilstrækkeligt af børn og husholdning
- Kvinden spørger om penge
- Kvinden forlader hjemmet uden mandens tilladelse
- Kvinden nægter manden sex

Den engelske mandeforsker Jeff Hearn (1998, 2004) har fokuseret på, at vold er et *legitimeret tabu*, og både en form for magt og en kilde til skam. Det er derfor vigtigt at fokusere på, hvordan vi tænker og taler om vold. Jeff Hearn har påpeget det ekstremt problematiske i at studere fænomenet vold og specielt vold rettet mod kvinder. Han fokuserer bl.a. på, at en effektiv indsats overfor vold i hjemmet er afhængig af anerkendelsen fra myndighedernes side omkring fænomenets eksistens. Dette skyldes, at vold i hjemmet ofte forties med henvisning til den urørlige privatsfære.

Den canadiske mandeforsker og antivolds-aktivist Michael Kaufman, som også er stifter af den internationale antivoldskampagne "White Ribbon", har i sine studier også fokuseret på mænds vold mod kvinder. Ifølge Michael Kaufman (2001), optræder vold ikke som et isoleret fænomen, men er forbundet med mænds vold imod andre mænd og med legitimeringen af vold i samfundet som helhed. Michael Kaufman fokuserer meget på de socialiseringsprocesser, som i særlig grad er årsag til, at mænd føler sig berettigede til at udøve vold.

Michael Kaufman opererer med tre fokuseringspunkter: *Mænds vold mod kvinder*, *mænds vold mod andre mænd* og *mænds vold mod sig selv*. Michael Kaufman fokuserer meget på hvorledes de forskellige former for vold i triaden bliver vedligeholdt og stimuleret i organiseringen og kravene i det mandsdominerede samfund. Mænds forventning om at blive fysisk og seksuelt tilfredsstillet af kvinder kan være årsag til voldsudøvelse. De legitime forventninger om at kunne bruge vold er essentielle i Michael Kaufmans analyse. Det er ikke kun uligheder i magtforholdet, som er årsag til vold men også den bevidste eller ubevidste forventning om privilegier.

Mandeforskeren Øystein Gullvåg Holter (2002) har problematiseret spørgsmålet om de mænd, der bruger vold én eller nogen få gange i livet, men som ikke har udviklet et permanent voldsmønster.

Voldsdiskussionerne er nemlig præget af fokus på kvinder og meget voldelige mænd. Vi foretrækker at tænke på vold som noget, der kun har med en lille gruppe psykologisk afsporede mænd at gøre; mænd som ikke har nogen fællestræk ved "normale" mænds maskulinitet. De fleste mennesker tager afstand fra vold men bryder sig ikke om at diskutere, hvilke oplevelser de selv har haft med vold og hvad vold på den måde siger om dem selv. Voldsproblemer der kan knyttes til den "normale" manderolle er derfor et stort tabu.

Volden bliver ofte benægtet på mange niveauer. Dette sker ofte, fordi vold er meget smerteligt at beskæftige sig med. Vi ønsker på en måde at beskytte os imod kundskaben om voldens konsekvenser. Den norske psykolog Haldis Karen Leira (2002) har problematiseret hvad kulturen tillader mennesker at se og hvad et tabu egentlig betyder. Hun peger på, at der eksisterer rodfæstede forbud mod at se, høre, tænke og fortælle om vold. Tavsheden bliver ligeledes af antropologen Bo Wagner Sørensen (1994) betonet som en væsentlig faktor i hans Ph.d. studie af vold i Grønland.

Definition på vold

For at være i stand til at sætte ind overfor volden i hjemmet er det nødvendigt af få beskrevet og defineret hvad der egentligt konstituerer vold. Altså, hvad mener vi, at volden dækker over? Den norske psykolog Marius Råkil har fremhævet, at forudsætningen for at diskutere voldens samfundsmæssige konsekvenser er, at man har defineret volden som sådan.

Den danske behandlingsinstitution Dialog Mod Vold definerer vold i hjemmet som: "Systematisk brug af vold og overgreb for at opnå magt over og kontrol af partner eller ex-partner" (Hensen/Øbo Petersen, 2004). Den norske psykolog Per Isdal (2000) har beskrevet, hvad der konstituerer voldens væsen og natur, samt hvorledes voldsudøveren forstår sin egen vold. Per Isdal definerer vold således:

.."enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe den vil".

I denne definition lægges der vægt på, at personen kontrolleres og nedværdiges. Vold er i mange tilfælde en funktionel og intelligent handling, som bruges til at opnå eller opretholde magt. Nogle af hans hovedpointer er:

- Vold er et normalt fænomen i samspillet mellem mennesker.
- Volden er hierarkisk og bliver rettet nedad.
- Volden bliver valgt, selvom den ikke er planlagt.
- Vold er en reaktion på afmagt.
- Volden er altid logisk for udøveren.
- Vold har sin "naturlighed", selvom den ikke er en nødvendighed.

Per Isdal fremhæver, at vold ikke er menings-, årsags- og historieløs. Den er aldrig blind, der er en forhistorie og en hensigt, og volden har en funktion. Vold er en funktionel handling som bruges til at opnå eller opretholde magt. Det vil sige, at volden ikke er en tilfældig handling, som udspringer af, at manden har mistet kontrollen.

Per Isdal fokuserer på, hvorledes volden fungerer som en fysisk afspænding og en følelsesmæssig udtømmning, der fjerner afmagten og stopper konflikter. På et bredere samfundsmæssigt niveau beskriver han, hvorledes vold kan beskrives som en "oplevelse", og at det er vigtigt at forstå voldens "fortræffeligheder". Voldelig adfærd kan f.eks. resultere i penge, status og venner, hvorimod voldens sociale konsekvenser oftest resulterer i eksklusion, selvforagt, straf og fordømmelse.

DEN INTERNATIONALE FORSKNING

Gennem de sidste 10-15 år er der sket en stærk stigning i forskningen af voldudøvende mænd, og af de behandlingsprogrammer, der eksisterer for at dæmme op for problemet. På den internationale scene findes en bred vifte af forskning omhandlende mænd, som udøver vold. Den internationale forskning har været fokuseret på at diskutere naturen af voldsudøvende mænd og på at finde ligheder hos dem. Diskussionerne om forskelle og ligheder mellem mænd, som udøver vold i familien, og mænd som både udøver vold i og udenfor familien, har resulteret i meget teoretiske forsøg på at skabe typologier af forskellige voldudøvende mænd. Edward Gondolf (1997) fremhæver, at forskningen om interventionsprogrammer til voldsudøvende mænd er blevet en specialisering i sig selv. En gennemgående kritik af de teoretiske typologiforsøg har været, at deres praktiske anvendelse var sparsom med hensyn til det konkrete arbejde i behandlingsprogrammerne.

De forskellige tilgange

Forklaringerne på, hvorfor nogle mænd udøver vold, er komplekse og uensartede, og de strækker sig lige fra de biologiske forklaringer over de psykologiske til de kulturelle forklaringer. Det har været diskuteret, om voldsudøvelse, udover at være kulturelt, psykologisk og socialt relateret, også kunne have en biologisk årsag. Specielt det mandlige kønshormon testosteron bliver nogle gange "draget til ansvar" for mænds vold. De sociale adfærdstilgange har været præget af forestillingen om vold som en tillært adfærd. De sociologiske teorier har mere fokuseret på voldsudøverens sociale kontekst, som havende betydning for voldens skabelse og opretholdelse. De psykologiske teorier har fokuseret på forskelle i individets personlighed som udslagsgivende for volden. De demografiske data orienterer sig imod voldsudøverens alder, race og socialklasse. De socio-økonomiske data refererer til uddannelsesgrad, beskæftigelsesstatus og indkomst.

Et meget grundlæggende område, som forskerne har været uenige om, er, hvordan man udforsker emnet. Hvor skal man få informationen fra, og hvilke metoder er de bedste at tage i brug? Eftersom de kulturelle og samfundsmæssige forklaringsfaktorer ofte ikke er fyldestgørende, har flere forskere set det nødvendigt at lede efter individuelle forskelle i personlighedsforstyrrelser og andre variable. Forskningen har derfor bl.a. handlet om typologistudier og personligheds karakteristika, behandlingsprogrammerne, effekten og evalueringmulighederne af disse, mændenes motivation for at gå i behandling samt risikovurderinger og sikkerhedsplanlægning.

Kategoriseringerne som har været brugt til at inddele mændene i forskellige typologier har bl.a. været vrede, depressioner, selvværd, alkohol-misbrug, attituder overfor kvinder og personlighedsforstyrrelser. Ofte bruges der i studierne af voldsudøvende mænd en kontrolgruppe af ikke voldelige mænd. "The Conflict Tactics Scale" (CTS) er den mest benyttede måleskala for voldsudøvere. Den orienterer sig mod personens evne og tilbøjelighed til at benytte forskellige taktikker i konfliktløsning med fokus på fornuftbaserede argumenter overfor graden af psykisk og fysisk vold. (Schumacker et al, 2001)

Kvindernes beskrivelse

De første forsøg på at beskrive mandlige voldsudøvere kom fra de kvindelige ofre i behandling. De kvindelige beskrivelser var specielt brugbare til at præcisere voldens cyklus. Voldscyklussen bliver ofte beskrevet som havende tre faser:

- Spændingsfasen: Optakten op til voldsudbruddet som kan indeholde mindre voldsepisoder, trusler, opbygning af vrede, destruktion af materielle ting osv.
- Voldsudbruddet: Situationen eller fasen, hvor volden udøves.
- Fortrydelsesfasen: Fasen efter voldsudbruddet, hvor voldsudøveren ofte fortryder sine handlinger og er bange for at miste sin partner (Walker, 1979).

Kvinder, der har været udsat for vold, giver ofte udtryk for, at volden bryder dem langsomt ned over tid. Voldens kerne ligger ofte i den psykiske vold. Det at vide, at manden er i stand til at udøve vold bliver i nogen sammenhænge fremhævet som det mest nedbrydende. Den fysiske magt gør truslen alvorlig. Nogle kvinder, som lever i angst og utryghed, kan nærmest opleve det som en forløsning, når manden slår, fordi de så ved, at der er længere tid til næste gang, det sker igen.

Typologistudier

Nogle forskere har fokuseret på typer af voldelige mænd, andre har fokuseret på enkelttræk. Der er en stigende konsensus om, at årsagen til mænds vold skal findes i et samspil mellem kulturelle, sociale og personlige årsager. Men der er uenighed om, hvilke faktorer der er de vigtigste.

Det er ligeledes blevet diskuteret, om udviklingen af typologier af voldsudøvende mænd kan gøre det muligt at beskrive, hvordan og hvorfor nogle mænd udøver vold mod deres partner? Ligeledes kan man, ved at sammenligne de voldsudøvende mænd og præcisere, hvordan de adskiller sig fra ikke voldelige mænd, skabe en forståelse for de processer, der ligger til grund for volden? Hvad er mest meningsfuldt at sammenligne de voldelige mænd med hinanden, eller sammenligne voldelige med ikke voldelige mænd? Er der personlighedsmæssig forskel på mænd, der dømmes til behandling og dem, som kommer frivilligt?

Den tidlige forskning skelnede mellem den dominerende og afhængige mand. Her var det den dominerende mand, som udviste de mest antisociale træk og udførte den mest alvorlige vold. Der er også blevet skelnet mellem "hitters" og "batterers". Forskellen på "hitters" og "batterers" er, at der under betegnelsen "batterers" indgår en hyppigere og mere alvorlig vold. "Hitters" derimod udfører mindre alvorlig vold og tager større ansvar for voldsudøvelsen. Ligeledes er der i den tidlige forskning blevet fokuseret på hvilke parrelationer, som volden udspillede sig i.

Der blev også udviklet kategorier om:

- **Den afhængige passive mand** som "pleaser" kvinden, men som også kan eksplodere i vold.
- **Den stabile mand** som dog under psykisk ustabile perioder bruger vold.
- **Den mistænksomme mand** som lider af jalousi og udviser generelt kontrollerende adfærd.
- **Den dominerende mand** som generelt bruger vold til at kontrollere kvinden.
- **Den voldelige/ydmygende mand** som bruger vold og ydmygelse i flæng.

Senere er forskningen på området blevet langt mere raffineret, om end det stadig er svært at relatere de forskellige kategoriseringer til formuleringen af effektive behandlingsprogrammer. Hamberger og Hastings (1986) formulerede med baggrund i 204 mænd, som deltog i et behandlingsprogram for voldsudøvende mænd med udgangspunkt i den psykologiske test Millon Clinical Multiaxial Inventory (MCMI), som retter sig imod forskellige personlighedsforvrængninger, følgende tre typologier:

- Narcissistisk/ antisocial personlighedsforstyrrelse
- Schizoid/Borderline personlighedsforstyrrelse

- Passiv afhængig/tvungen personlighedsforstyrrelse

Edward W. Gondolf (1988) udviklede tre typer af voldsudøvere på baggrund af interviews med 525 kvinder på krisecentre i Texas.

Han udviklede seks forskellige dimensioner/variable som grundlag for klassificeringerne.

- Mængden af fysisk vold
- Mængden af psykisk vold
- Hvordan manden reagerede efter voldsudøvelsen
- Eventuelt alkohol/narkomisbrug
- Voldens generelle udbredelse
- Mandens eventuelle tidligere arrestationer

De tre typer var:

1. **Den socio-patiske voldsudøver:** (5-8%) Denne type voldsudøver er meget voldelig overfor sin partner og sine børn. Tilbøjelig til også at bruge våben samt udøve seksuel vold. Voldsmønstret er meget uforudsigeligt og kan indeholde grove trusler og anklager. Denne type voldsudøver er karakteriseret ved at have været arresteret flere gange for både voldsudøvelse, røverier og narkokriminalitet. Voldsofret til denne type mand vil ofte flere gange have søgt politiet og de sociale myndigheder om hjælp.
2. **Den asociale voldsudøver:** (30-42%) Denne type voldsudøver er også meget voldelig overfor sin partner og kommer også med verbale trusler. I modsætning til den sociopatiske voldsudøver er han ikke tilbøjelig til at have været arresteret flere gange. Voldsofret til denne type mand vil også have søgt om hjælp flere steder.
3. **Den typiske voldsudøver:** (50%) Denne type voldsudøver har ikke udøvet vold på den samme grove måde som de to andre typer. Han er ikke så truende og anklagende og er ikke tilbøjelig til at bruge våben. Denne type mand er ligeledes tilbøjelig til at undskylde sin voldelige optræden, og voldsofret til denne type mand er mere tilbøjelig til at vende tilbage til ham.

Daniel Saunders (1992) udviklede, på baggrund af data samlet fra 165 selvrapporteringer fra mænd i behandling for vold i hjemmet, tre typer af voldsudøvere. Saunders indlagde følgende variable i analysen:

- Depression
- Vrede
- Vold i barndomshjemmet
- Psykisk vold
- Jalousi
- Troværdighed
- Voldens generelle udbredelse
- Voldens alvorlighed
- Attituder overfor kvinder
- Alkoholindtagelse under voldsepisoden

De tre forskellige typer var:

Mænd som kun bruger vold i familien: (52%) Denne type var ikke tilbøjelig til at bruge vold udenfor hjemmet. De har de bedst fungerende parforhold med de færreste konflikter. De er ikke specielt tilbøjelige til at udøve psykisk vold og opretholder relativt demokratiske attituder overfor kvinder. De er ikke specielt vrede, jaloux eller depressive. På den anden side er de ikke så troværdige, fordi de er i stand til at udgive sig for værende bedre, end de er i virkeligheden. Deres voldsudøvelse var ofte forbundet med alkoholindtag. De var mindst tilbøjelige til at have været misbrugt som børn.

Mænd med generelt voldsproblem: (29%) Denne type var ofte involveret i vold også udenfor hjemmet, og den voldsudøvelse, der fandt sted i hjemmet, var meget brutal. De var ofte blevet meget brutalt misbrugt som børn. Deres voldsudøvelse var ofte forbundet med alkohol, og de var ofte blevet arresteret for spirituskørsel og for vold. De havde moderat velfungerende parforhold med et ligeledes moderat niveau af konflikter. De udtrykte også kun moderat form for vrede og depression men de havde det mest rigide og konservative syn på kvinder.

Følelsesmæssige ustabile mænd: (19%) Denne type udøver den samme type vold, som de generelle voldsudøvere, men ikke så hyppigt. Deres voldsudøvelse var sjældent forbundet med alkohol. De udøver derimod den værste form for psykisk vold og er dem, som er mindst tilfredse i deres parforhold. De udtrykte den højeste grad af vrede, depression og jalousi og havde ofte

selvmordstanker. Omkring halvdelen af disse mænd havde tidligere modtaget psykologisk behandling.

Amy Holtzworth-Munroe og Gregory L. Stuart præsenterede i 1994 den måske mest omfangsrige teoretiske artikel om typologier af mandlige voldsudøvere. Artiklen gennemgår de forskellige forsøg, der har været foretaget for at klassificere de forskellige typologier af mænd. På baggrund af dette arbejde udvikler de tre forskellige dimensioner, som ligger til grund for klassificeringerne.

- 1) Alvorligheden af volden
- 2) Voldens udbredelse
- 3) Mandens psykiske tilstand

Disse dimensioner blev brugt til at udvikle den samme typologi bestående af tre forskellige voldudøvere, som Daniel Saunders havde udviklet.

- 1) **Mænd som kun bruger vold i familien:** Tilbøjelige til at udføre den mindst alvorlige vold i hjemmet. Bruger ikke så ofte psykisk vold og udfører sjældent seksuelle overgreb på partneren. De er sjældent involveret i vold udenfor hjemmet og de er ikke i kontakt med retssystemet på grund af deres vold.
- 2) **Mænd med generelt voldsproblem:** Mest tilbøjelige til at have været udsat for vold i deres barndom eller at have overværet vold imod moderen. De er ofte karakteriseret af at have været involveret i voldelige episoder gennem ungdomsårene med misbrug af rusmidler og kriminel løbebane. Disse mænd udøver den mest brutale vold i hjemmet og deraf følgende psykisk vold og seksuelle overgreb på partneren.
- 3) **Følelsesmæssige ustabile mænd:** Udfører mere brutal vold end mænd som kun bruger vold i hjemmet men de er også tilbøjelige til at udføre det meste af volden i hjemmet. Benytter sig undertiden også af psykisk vold og seksuelle overgreb.

Amy Holtzworth har fremhævet, at vold kan sammenlignes med kræft. Alle kræftpatienter deler det at have kræft, men deres kræfttyper har forskellige årsager, risikofaktorer og kræver forskellig behandling.

Uden at være i stand til at opstille og definere præcise kategorier viser forskningen, at de generelt aggressive mænd udfører mere alvorlig vold og de fortryder mindre den vold, de udfører. De er

endvidere mere tilbøjelige til at misbruge alkohol og de udviser stærkere dominanstræk. Disse mænd er også mindre tilbøjelige til at søge hjælp, og de har i større udstrækning selv været udsat for vold som børn. Disse har ligeledes et mere traditionelt syn på kvinder. Der er en klar lighed at spore mellem de mænd som "kun bruger vold i familien" og de mænd, som klassificeres som "typiske voldsudøvere".

Volden i barndommen

Voldsudøverens egen historie, og specielt tiden i barndommen, er blevet fremhævet som yderst vigtig at medtage. Mange mænd hævder, at de er ofre for en traumatiseret barndom. Et voldeligt hjem, er dog hverken en nødvendig eller tilstrækkelig grund til at udøve vold. Men på den anden side er der ingen tvivl om, at socialiseringsfaktoren har en stor betydning. Oplevet vold i opvækstfamilien udgør en speciel risikofaktor. Der har særligt været rettet fokus mod om voldsudøveren selv havde været udsat for vold i barndommen, og/eller om han har været vidne til vold imellem forældrene. Nogle former for barndomsovergreb og traumer er i stand til at forøge risikoen for forskellige former for voldelig adfærd. Der er dog stor variation med hensyn til vold i opvækstfamilien, og det står klart, at ikke alle voldsudøvende mænd er vokset op i et hjem med vold. Der er ligeledes ikke enighed om, hvorvidt det at have været udsat for vold i barndommen, er en større risikofaktor end at have overværet volden mellem forældrene. Et vigtigt spørgsmål er, hvad det er for nogle faktorer, der afstedkommer, at mænd fra opvækstfamilie med vold *ikke* udvikler voldelige adfærd i voksenlivet?

Alkohol

En anden faktor, som ofte er til stede, er alkoholdimensionen. Risikoen for at en kvinde udsættes for vold er større, hvis hendes partner har et stort alkoholforbrug. Det fremhæves bl.a., at mænd bruger alkoholen til at få kontakt med deres voldelige sider. Der har både været fokuseret på kvantiteten af indtaget alkohol, og frekvensen med hvilken alkoholen blev indtaget. Opsummerende om alkoholdimensionen kan siges, at der er meget modstridende opfattelser af, hvor meget alkohol som forklaringsfaktor skal vægtes.

Maskulin socialisering og kønssyn

Hvad er de voldsudøvende mænds kvinde- og kønssyn. David Adams (1988) hævder, at årsagen til mænds brug af vold skal findes i de patriarkalske holdninger og synet på maskulinitet snarere end personlighedsmæssige forskelle. Mange mænd, som ikke bruger vold, har de samme personlighedstræk som dem, der bruger vold. Saunders (1992) fremhæver, at det er vigtigt at inddrage brede kønskulturelle beskrivelser, fordi der kan spores ligheder i attituder og aggressionsmønstre hos voldelige og ikke-voldelige mænd.

Sylvia Walby (1990) fremhæver, at mænds vold imod kvinder ikke kan forstås uden en analyse af de patriarkalske sociale strukturer, og at mænds vold imod kvinder ikke kan forklares som psykologisk afsporede mænds vold. Den psykologiske analyse er helt og aldeles utilstrækkelig. Den sociale klasseanalyse er bedre, men den formår ikke at opfange voldens altovervejende kønsliggjorte natur. Sylvia Walby mener, at der er et faremoment ved at betone klasseanalysen for meget, fordi hvis dem på bunden af samfundet, var de mest disponerede for vold, hvorfor ser vi så ikke flere kvinder som udøver vold?

Opsamling

En konsekvens af at der findes så mange forskellige forestillinger, teorier og forklaringer om, hvorfor mænd udøver vold mod deres partner, må naturligvis lede til den konklusion, at der ikke kan siges noget entydigt om voldens karakter. Det mest frugtbare at konkludere er, at der er nogen forklaringer, der passer til nogle mænd, medens andre forklaringer igen har mere aktualitet for andre mænd. Kritikken af typeinddelingen retter sig også mod, at der bliver mindre fokus på selve volden, idet volden kun bliver en begrænset del af kategorien. Typologier af voldsudøvere kan måske være med til at udpege, hvilke mænd som kan profitere på behandling. Men de fleste kategoriseringsforsøg kan ikke give gode råd til udformningen af behandlingen.

Der er store variationer med hensyn til voldens karakter, vredesudbrud, depression og alkoholmisbrug. Der er derfor brug for meget komplekse beskrivelser af, hvordan og hvorfor mænd udøver vold mod kvinder, hvis brugbare typologier skal kunne udvikles. Det er ligeledes ønskeligt, hvis der kan udvikles detaljerede beskrivelser af, hvordan visse typer af mænd bør og kan behandles. Det er et problem, at mange af studierne om voldsudøvende mænd ikke opererer med de samme kategorier og derfor gør sammenligninger vanskelige. Spørgsmålet med

personlighedsprofilerne er også, om de forsøger at psykologisere nogle rodfæstede og grundlæggende sociale problemer.

Man kan ikke stigmatisere en gruppe, som man ikke kender. Der er mange mænd, som udøver vold i hjemmet, som ikke er blevet identificeret endnu. Man bør derfor være påpasselig med at definere voldstyper for rigtigt på baggrund af de mænd, som har været i behandling. Der kan optræde et faremoment, hvis der ikke sammenlignes med ikke-voldsudøvende mænd, fordi det kan få de kun lidt voldelige mænd til at fremtræde som næsten problemfrie.

BEHANDLINGEN AF VOLDSUDØVENDE MÆND

Behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd har hovedsageligt været rettet mod mænd, som udførte vold imod deres kvindelige partner. De første behandlingsprogrammer for voldsudøvere dukkede op i USA i slutningen af 1970'erne og har siden spredt sig til hovedsageligt Canada, England og Skandinavien. Der er markant forskel på, hvordan rekrutteringen finder sted til behandlingsprogrammerne. I USA er ca. 95% af de mænd, som er i behandling for deres voldsudøvelse tvunget i behandling, hvorimod det i Skandinavien er organiseret på frivillig basis. I England eksisterer der både frivillige og tvungne behandlingsformer til voldsudøvende mænd.

Den grundlæggende filosofi bag behandlingsprogrammerne

Hovedprincipperne i arbejdet med mænd, som udøver vold i familien, er, at det er vigtigt at konfrontere voldsudøverens opfattelse af volden og rationalet bag denne. Mange mænd, som starter i behandling, har nemlig ikke en forståelse for den magtposition, de ofte indtager i familien. I de fleste behandlingsprogrammer fokuseres der både på volden som helhed, på voldens ansvar, på voldens sammenhæng og på voldens konsekvenser. Der er bred enighed om, at det er vigtigt at udfordre mænd på deres negligerings- og bagatelliseringsstrategier med hensyn til at reducere og ignorere volden. Mange voldelige mænd forstår, at de har et problem, men de har svært ved at relatere problemet til deres egen voldsadfærd. Det er derfor et centralt omdrejningspunkt at få mænd til at fortælle om volden i detaljer for derigennem at reducere muligheden for at undslippe sig ansvaret for at forstå voldens konsekvenser og virkninger.

Der fokuseres ligeledes meget på mandens tankesæt, fordi det er en grundantagelse, at vold er et mandeproblem, og manden bruges derfor som kundskabskilde til at stoppe volden. Men selv om vold frem for alt er et mandligt fænomen, er der forskel på, i hvilken grad volden analyseres som et kønsligt, socialt eller psykologisk problem.

Et spørgsmål, som har betydning for den behandlingsform, der tilbydes, er om man vælger at tro på, at mænd udvælger deres ofre, eller om mændene slår ud fra ustyrlige impulser? Er det afvigeradfærd eller er det socialt og kulturelt skabt kutyme? Udføres volden hovedsageligt af syge, sindsforvirrede og socialt marginaliserede mænd, eller udføres volden også af normale mænd til at etablere og opretholde kontrollen med deres kvindelige partner? Der er stor forskel på om den

underliggende præmis for det terapeutiske arbejde er, at de traditionelle maskulinitetspraksisser indirekte eller direkte er medvirkende til mænds undertrykkende og voldelige adfærd (bad men), eller om der snarere er tale psykisk syge mænd (mad men).

Der er store variationer i *indhold* og *varighed*, ligesom der er forskel på, hvorvidt behandlingsprogrammerne er *rådgivende*, *uddannende* eller *terapeutiske*. Den organisatoriske base for behandlingsprogrammerne kan variere meget lige fra selvstændige behandlingssteder til behandlingssteder, der er knyttet til kvindelige krisecentre. Nogle behandlingssteder har kun tilbud til mænd, hvorimod andre tilbud også inkluderer behandling af kvinder og børn. Trods store variationer i behandlingstilbuddene er der nogle fællestræk. Mændene bliver konfronteret med konsekvenserne af deres handlinger, de bliver gjort ansvarlige for deres handlinger, de bliver konfronteret med deres rationaler og undskyldninger, og de lærer nye og alternative handle-mønstre. Vold skal ikke kun ses som et klinisk/psykologisk problem – det er et ligestillingsproblem. Der er derfor en stigende kritik af behandlingsprogrammer, som fokuserer snævert på de psykologiske faktorer ved volden. Der er i stedet en bevægelse hen imod at udvikle programmer, som fokuserer på mænds magt og kontrolstrategier. Der kan dog rejses tvivl om, i hvilken udstrækning mandlige voldsudøvere reelt føler en fornemmelse af kontrol efter endt voldsudøvelse.

I behandlingsprogrammer til voldelige mænd skal manden opleve, at der er mulighed for at vælge noget andet end volden. Det er et problem, at nogle mænd ikke ved, hvordan de undgår at blive voldelige. Mænds definitioner og opfattelse af volden bliver ofte fremhævet, som en del af problemet. Mænd er ofte tilbøjelige til at opfatte volden som et isoleret engangsfænomen, hvorimod kvinder oplever volden i en større sammenhæng. Der er ligeledes en tendens til, at mænd bagatelliserer volden og ofte ikke evner at erkende konsekvenserne af volden for kvinden. Undersøgelser har vist, at der er en udbredt tendens til, at mænd kun fokuserer på selve voldshandlingen og ikke har øje for de psykisk belastende perioder for partneren, der eksisterer op til voldshandlingen.

Der kan være uenighed om, hvor nødvendigt det er at gå i detaljen med voldsepisoderne i behandlingen, og der er ikke enighed om, hvor "hårdt" den mandlige voldsudøver skal konfronteres med sin voldsudøvelse. Murphy/Baxter (1997) udtrykker, at en for fjendtlig, kritisk og konfronterende behandlerattitude kan begrænse effektiviteten i behandlingen og skade sårbare klienter. Råkil/Isdal (2002) fremhæver, at man ved ATV i Norge tilstræber at møde klienten på en respektfuld og ikke-fordømmende måde. ATV tilstræber at anerkende mennesket bag volden og støtter op ved de positive ændringer, de sporer hos manden.

Standarder

Udviklingen af standarder og guidelines til at regulere behandlingen af voldsudøvende mænd kan føres tilbage til midten af 1980'erne, hvor udbredelsen af behandlingsprogrammerne hastigt spredte sig i USA. Austin & Dankwort (1999) diskuterede, med udgangspunkt i de forskellige standarder for behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd, som var i brug i USA i 1997, for og imod indførslen af standarder.

Af de 37 forskellige sæt af standarder der fandtes i 1997, var det kendetegnende, at:

81% eksplicit nævnte sikkerheden for ofret som værende det primære mål.

78% nævnte, at voldsudøvelse både kunne bestå i fysisk, psykisk og seksuel vold.

70% påpegede, at patriarkatet var medvirkende til at skabe og opretholde mænds vold imod kvinder.

57% påtalte de begrænsninger, som der er tilstede i behandlingsprogrammerne. Det blev fremhævet, at programmerne ikke kunne garantere, at mændene ville stoppe deres voldsudøvelse og at formålet med programmerne ikke var at redde parforhold.

73% nævnte, at behandlingsprogrammerne skulle udvikle procedurer til at evaluere behandlingens effektivitet, og at dette skulle finde sted kontinuerligt.

84% fremhævede, at behandlingsprogrammerne til mænd skulle kombineres med tilbud til de kvindelige ofre.

86% fremhævede, at gruppebehandling var det optimale.

89% indikerede, et minimum af varighed for behandlingen med en spændvidde fra 12 til 52 uger.

73% præciserede, at behandling af manden og kvinden samtidigt ikke var optimalt men derimod kunne være skadeligt.

Det fremhæves, at arbejdet med at skabe standarder og større ensartethed i tilbuddene til de voldsudøvende mænd har været en succes. Det påpeges, at udviklingen af standarder er specielt velegnede, hvis der eksisterer en bred samfundsmæssig attitude til, at volden skal stoppes og samfundets forskellige institutioner med deres interesser og ekspertise formår at samarbejde for at nå dette mål. Det er samtidig vigtigt, at standarderne ikke opfattes som en tidløs regulering. De skal konstant forsøges forbedret.

Mænds fortællinger om vold

Hvordan er de mænd, som starter i behandling, og hvad er det, de har til fælles. Selvom der ikke er nogen mænd, som er identiske, og der er lige så mange forskelle, som der er ligheder, er der nogle egenskaber, som ofte er at finde hos voldsudøvende mænd. Mange mænd føler sig til dels berettigede til at kontrollere partneren, men uden at skulle forfalde til voldsudøvelse, for at hævde sin autoritet. Skam er derfor en følelse, som de fleste mænd føler ved at have udsat deres kvindelige partner for vold. Skammen, som manden føler, bunder ofte ikke kun i samvittighedsnag og selvbekjendelse over at have udsat partneren for volden. Derimod bunder skammen også i at have brudt det sociale tabu om ikke at slå på kvinder. Frygten for hvad andre tænker og det mindreværd, han selv føler over at have udført volden, kan fylde mere end bekymringen over partnerens lidelser.

Mænd benægter ofte deres vold, minimerer effekten af volden, påstår at deres partner fremprovokerede volden og fortjente den, samt prøver at tillægge eksterne faktorer en stor betydning for volden såsom stress og alkohol. Når mænd henvender sig til en behandlingsinstitution eller en manderådgivning ønsker de ofte hjælp men ikke behandling. De opfatter ikke sig selv som voldsmand og tror ofte, at det "bare" er deres temperament det er galt med og prøver at bortforklare det med jalousi. Mange mænd er tilbageholdende med at blive sat i bås med de andre mænd i behandlingen, som de ofte er tilbøjelige til at se som kvindemishandlere.

Ifølge psykolog Svend Birkedal Petersen fra DMV er mænd tilbøjelige til at opfatte volden som et isoleret fænomen, hvorimod kvinder oplever volden i en større sammenhæng. Mænd har en tendens til at bagatellisere deres voldshandlinger og kan have en meget snæver opfattelse af voldssituationen. Mange vil ikke indrømme, at de har et problem. Mænd har ekstremt svært ved at tage ansvar for deres sårbarhed, og det er et gennemgående træk at give kvinder skylden for konflikter, smerte og afmagten. Mænd kan sige "jeg har et problem og hun hedder Jytte....", eller "Det er et uheld der er sket 10-15 gange – men det er ikke vold". Det er derfor vigtigt at stille spørgsmålet: "hvad gjorde du ved hende".

Der er mange grunde til at så få mænd går i behandling for deres voldsproblem. En voldsudøver har en stærk interesse i at forklare sin handling som noget andet end vold. Det er et velkendt menneskeligt træk at forsøge at undgå skamfølelse ved at minimere og benægte ansvarlighed. At vedkende sig følelser som utryghed, sårbarhed, hjælpeløshed og tristhed opleves af mange mænd som en falliterklæring. At udtrykke følelser kan være sværere end at lade dem komme ud via vold. Magt føles ofte bedre end afmagt.

Mange behandlere fremhæver, at mænd ikke skal stoppe med at være vrede men med at udtrykke deres vrede i vold. Man skal ikke moralisere men prøve at skabe en respektfuld samtale, som fokuserer på de voldshandlinger, manden har begået. Der skal etableres en tryghed, som kan få manden til at tale om episoderne. Det er vigtigt at bekræfte mænd på en respektfuld måde, men samtidig også holde manden fast på de voldshandlinger, der faktisk er begået. Mange mænd bagatelliserer både med hensyn til handling, ansvar og virkning og overbetoner betydningen af, at de f.eks. har været alkoholpåvirkede. De beskriver ofte volden, som om den ikke har betydning for det almene samliv. Det gælder derfor om at afdække de frustrationer, der ligger bag volden og gøre det klart, at en person har været udsat for vold med seriøse konsekvenser.

Duluth-modellen

Den feministiske tradition er den retning, som først og fremmest har fokuseret på og holdt fast i, at ansvaret for volden skal placeres hos mændene, og at der må foretages analyser af magt og køn for at forstå årsagen til voldsudøvelsen. De feministiske teorier fokuserer på de forventninger, som samfundet skaber til den aggressive mand og til forventningen om, at manden skal dominere kvinden.

Det mest benyttede behandlingsprogram er det amerikanske og pro-feministiske "Duluth" magt og kontrolprogram. Duluth-modellen (The Domestic Abuse Intervention Project), som oprindeligt blev udviklet i Duluth i Staten Minnesota, er et omfangsrigt interventionsprogram, som forsøger at koordinere mange institutionelle og behandlingsmæssige dimensioner knyttet til indsatsen overfor volden i hjemmet. De fundamentale principper i Duluth-modellen er, at volden er en tillært og intentionel handling snarere end et resultat af patologisk sygdom eller skabt af stress og alkohol.

I Duluth-behandlingsprogrammet bliver alle aspekter af mænds magtudøvelse konfronteret. Det gælder både det fysiske, psykiske og seksuelle område. Formålet med behandlingen er at udfordre og forandre hele spektret af mænds undertrykkende adfærd. Der har derfor været kritik af "Duluth" programmet for at være en kønspolitisk statement frem for et behandlingsprogram.

Duluth-modellen er som navnet antyder udviklet i byen Duluth i 1980. Byen var med sine kun 100.000 indbyggere et eksempel på, hvordan en lille by med et velfungerende og veletableret netværk af progressive institutionelle indsatskræfter og feministisk veluddannede behandlere var i stand til at skabe den måske mest velfungerende systemindsats overfor mænds vold mod kvinder.

Det lykkedes i høj grad at skifte fokus fra kvindens rolle til mandens og samfundets rolle i indsatsen for at stoppe volden. Det var samspelet mellem politiet, retsvæsenet og sociale serviceinstanser, der var det banebrydende. Den gennemgående holdning var, at der ikke kun skulle indfinde sig en transformation af de individuelle mennesker men derimod af det institutionelle og organisatoriske netværk, som var involveret i samfundets respons til voldsudøvelsen.

Kan behandlingen være farlig?

Flere spørgsmål melder sig i forbindelse med behandlingen af voldelige mænd. Kan det være farligt at lade nogle typer mænd deltage i et behandlingsprogram? Her tænkes på mænd som ikke går oprigtigt ind i behandlingen, men som snarere bliver udrustet til at raffinere og "perfektionere" volden?

Der er bred enighed om, at behandlingen af voldsudøvende mænd skal forøge sikkerheden for kvinder og børn. I de fleste tilfælde formindsker behandlingen af de voldsudøvende mænd risikoen for, at kvinder og børn igen bliver udsat for vold. Men udover at kunne formindske risikoen for vold, kan behandlingsprogrammerne også forøge risikoen for at kvinder og børn bliver udsat for vold.

Behandlingsprogrammerne giver de voldsramte kvinder et håb om, at manden kan forandre sin voldelige adfærd. Dette er i mange tilfælde urealistisk. En af grundene til at kvinder bliver i et voldeligt parforhold er, at manden har lovet at ændre sin adfærd. Når manden starter i behandling for sin voldelige adfærd, vil mange kvinder sætte deres lid til, at behandlingen kan få manden til at stoppe med sin voldsudøvelse. Gondolf (2002) har fremhævet, at mange kvinder er alt for optimistiske i forhold til behandlingens resultater. På grund af mandens deltagelse i behandlingsprogrammet er der kvinder, som forbliver i et forhold, som de ellers ville være brudt ud af.

Der er også mænd, som kan bruge deres tilstedeværelse i et behandlingsprogram til i yderligere grad at kontrollere og manipulere partneren. Behandleren Paul Wolf-Light fra AHIMSA udtrykker det klart: "Alt hvad du lærer – kan du misbruge".

Nogle af de måder som mændene kan misbruge behandlingen på er:

- Love at de vil påbegynde behandlingen uden dog at have intention om at stoppe volden.

- Lyve om deres tilstedeværelse.
- Lyve omkring programindholdet og, hvad der foregår i gruppen.
- Fortælle, at han ikke længere behøver at gå i behandling, fordi behandlerne har sagt at han er "kureret".
- Fortælle partneren, at alle tænker, at det er hende, der har et problem og at hun derfor skal stoppe med at bebrejde ham.
- Bruge træningsmaterialet til at kritisere og kontrollere hendes adfærd.
- Bruge nye tillærte koncepter i behandlingen til at manipulere med kvinden.
- Lære at bruge de rette ord, uden at have intention om at føre handlingen ud i praksis.
- Bruge tilstedeværelsen i behandlingsprogrammet til at påvirke andre professionelle aktører, socialrådgivere, læger etc.

Hvad opretholder volden? Kombinationen vold-skam-glemsel har stor betydning. Volden er knyttet til skam. De kulturelle forhold har stor betydning. Mænd snakker ikke om volden, fordi der er ikke kulturel prestige i at fortælle, at man har udøvet vold imod konen og børnene. Selv om mænd i mange situationer kan høste anerkendelse ved at tilkendegive, at de har udøvet fysisk vold overfor andre, gælder dette ikke, når der er tale om intime partnere.

Motivation og behandlingsforløb

Arbejdet med voldsudøvende mænd er en svær klientgruppe. Selvom mænd frivilligt går i behandling på grund af skammen, er det dog de færreste, der gør det uden nogen form for pres fra partneren. Behandlerne kan fortælle om, at mændene kan være paranoide for at møde andre mænd, de kender, når de starter i behandlingen. Mænd i behandling er ikke motiveret i traditionel forstand. Man ved ikke, om manden som kommer frivilligt reelt kommer udfra eget ønske. Nogle mænd går kun i terapi for at få kvinden til at blive i forholdet.

Det gælder om at gøre den ydre motivation til den indre motivation. Mandens ydre motivation er ofte knyttet til, hvordan kvinden forholder sig til volden. Et brud i forholdet under behandlingen kan f.eks. ofte reducere motivationen til at fortsætte.

Voldsudøvende mænd kan ofte begynde i behandling udfra rene instrumentelle årsager, som at undgå at en partner forlader dem eller for at undgå en retsforfølgelse. Og *mange* forlader behandlingen, så snart den umiddelbare krise eller det umiddelbare mål er nået. Nogle mænd

starter med et oprigtigt ønske om at forandre sig, men langt de fleste gør det ikke. Flertallet af mænd opfatter ikke sig selv som havende et problem. Mange mænd finder det meget svært at engagere sig i den udfordrende og problematiske proces at tage ansvar for deres voldsudøvelse. (Dobash et al, 2000)

Behandlerens rolle

Uddannelse af behandleren er vigtig, fordi behandleren er den, der kontrollerer processen. Det er vigtigt for behandleren til den mandlige voldsudøver at få betonet konsekvenserne af mandens voldsudøvelse overfor kvinder og børn. Behandleren skal være i stand til at udvikle forskelligartede programmer baseret på mandens problemkompleks. Det gælder specielt, når manden er samlevende med eller har kontakt til partneren.

Det er vigtigt, at behandleren er i stand til at forstå de dynamikker af magt-kontrol relationer, der finder sted i familierne, have kendskab til de kulturelle, samfundsmæssige og kønsmæssige aspekter af volden i familien, samt viden om de teknikker som voldsudøveren bruger til at opretholde dominansen og undertrykkelsen.

Behandleren skal ligeledes kunne screene, vurdere og interviewe voldsudøveren og kunne foretage risiko-vurderinger. Det er vigtigt at have viden om og erfaring i at håndtere gruppesecancerne. Behandleren bør endvidere have kendskab til den påvirkning, som volden har på børn, når der er tale om mænd, som også er fædre.

Generelt set skal behandleren forstå kompleksiteten i mænds vold imod kvinder. Det faktum, at de mishandlede kvinder ofte er følelsesmæssigt involveret og økonomisk afhængige af deres mænd har stor betydning for kompleksiteten af voldsudøvelsen og for de programmer, som bør sættes i værk for at stoppe volden. ATV i Oslo fremhæver, at det er vigtigt at behandleren er aktiv og fokuserende og formår at stille mange konkrete spørgsmål. De fremhæver ligeledes, at en behandler som er neutral og afventende, og som ikke har kundskaber om hvad vold er, og som samtidig ikke arbejder udfra et magt- og kønsperspektiv, i værste fald, kan skade mandens muligheder for at stoppe volden (Råkil, 2002).

Det er svært at finde ud af, om det er mest hensigtsmæssigt med mandlige eller kvindelige behandlere. På den ene side kan man forestille sig at mandlige behandlere måske er bedre til at

leve sig ind i mandens fortællinger. På den anden side kan man også forestille sig, at manden vil have lettere ved at åbne op overfor en kvindelig behandler.

Det er vigtigt, at behandlerne er bevidste om deres egne motiver for at være behandlere for dermed at minimere risikoen for at medbringe uhensigtsmæssige strategier og kæpheste ind i behandlingen.

Det er tilrådeligt for behandlerne at modtage supervision. Bearbejdningen af de indre reaktioner på klienterne kan udover at være følelsesmæssig og teknisk støtte til behandlerne, også afstedkomme større forståelse og viden om voldsudøveren. Det er endvidere vigtigt, at behandlerne har tid til at forberede sig ordentligt, og der skal være mulighed for, at behandlerne kan evaluere behandlingen sammen med de andre behandlere.

Behandling i grupper

Der vides på nuværende tidspunkt ikke meget om, hvilke typer mænd der profiterer på henholdsvis individuel behandling og gruppebehandling. Men behandling i grupper bliver ofte fremhævet som værende godt for mænd med aggressionsproblemer. Dette skyldes ifølge Haugan/Nøttestad (2002), at når mænd taler til hinanden om deres tanker og følelser i grupper, så får de en hurtig forståelse for, hvad der er deres problem. Samtidig får mændene en følelse af, at de ikke er alene med deres problem. Det fremhæves ligeledes, at muligheden for at manipulere med terapeuten er betydelig mindre i grupper, hvor der er andre mænd tilstede.

Paul Wolf-Light fra behandlingsinstitutionen AHIMSA fremhæver, at det ikke var alle mænd som er modne til grupper. Marius Råkil og Per Isdal nævner følgende mænd, som ikke bør deltage i gruppebehandling:

- Mænd, som er i en intens krise
- Mænd, som er psykotiske eller grænsepsykotiske
- Mænd, som er socialt hæmmede
- Udenlandske mænd med sprogproblemer
- Mænd med specielle problematikker, som gør dem til outsiders i gruppen
- Mænd med et aktivt rusmiddel-problem
- Mænd, som ikke formår at overholde mødedisciplinen

Behandlingen i grupper kan variere meget, selv om de fleste gruppebehandlinger gennem kognitive-adfærdsmæssige teknikker har det formål, at mænd skal identificere og tage ansvar for deres voldsudøvelse og anden undertrykkende adfærd. Gruppebehandlingerne kan variere i intensitet fra 1 time om ugen til 2.5 timer om ugen. Varigheden af behandlingen kan også variere meget fra 4 uger til 2 år (Daly/Pelowski, 2000).

Hvorfor falder mændene fra?

Et generelt problem med behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd og forskningen af effekten af programmerne er et stort frafald af mænd i behandling. Der er meget lidt tilgængelig forskning om, hvad årsagen er til, at mænd forlader behandlingen. Det er ofte problematisk at følge op på årsagen til deres fravær. Dette besværliggør udviklingen af sikre risikovurderinger for de involverede kvinder. Det er problematisk, fordi der er en tendens til, at kvinder ofte vender tilbage eller forbliver sammen med mænd, som påbegynder en behandling for deres voldsudøvelse.

To forskningsspørgsmål melder sig, når frafaldet fra behandlingsprogrammerne skal diskuteres: Hvem hopper fra og hvorfor? Der er grund til at tro, at der er nogle mænd, som hopper fra uafhængigt af hvilken type behandling, de tilbydes. De mænd som hopper fra er ofte de mænd, som har begået den mest alvorlige vold og de mænd som er tilbøjelige til at fortsætte deres voldsmønster (Gondolf, 1997). Dette afstedkommer spørgsmålet om en systematisk screening af mændene i begyndelsen og før behandlingen igangsættes.

De fleste behandlingsprogrammer oplever et frafald på mellem 40%-60% indenfor de tre første måneder (Gondolf, 2002). Det er stadig uklart, hvordan udvælgelsesprocedurerne influerer på frafaldeshyppigheden. En evaluering af det engelske behandlingssystem "Violence Prevention Programme" viste, at 65% af mændene ikke mødte frem til den første session, 33% deltog ikke i mere end 6 sessioner og 33% gik videre til anden del af behandlingsprogrammet (WHO, 2002).

Når der er så stort et frafald på de frivillige behandlingsprogrammer, og udfordringen derfor er for stor for mange mænd som melder sig frivilligt, rejser spørgsmålet sig, om der bør arbejdes med en lille men meget dedikeret gruppe af voldsudøvende mænd, eller om der bør sættes på et mindre tilbundsgående behandlingsprogram (Dobash, 2000).

Daly/Pelowsky (2000) fremhæver, at mænd som springer fra behandlingen er mere tilbøjelige til at være arbejdsløse, ugifte, barnløse, have lav indkomst og lille uddannelse. De er ligeledes mere

tilbøjelige til at have en kriminel fortid. Det er derimod interessant, at de ikke tillægger graden af psykiske forstyrrelser, alder eller frivillig deltagelse, stor betydning for frafaldet. De advarede derimod om ikke at påbegynde behandling, hvis risikoen for frafald på forhånd var stor, fordi partneren kan nære stort håb til behandlingen. Endvidere fremhævede de, at disse forhold kan mindske frafaldet hos mændene:

- 1) Tilrettelæggelse af behandling af andre problemer end vold.
- 2) Enighed om behandlingens endemål.
- 3) God information om behandlingen fra begyndelsen.

Det måske hyppigst stillede spørgsmål i forbindelse med behandlingsprogrammerne er: Virker behandlingen og holder mændene virkelig op med at slå? Gondolf (1997) foreslår, at der i stedet stilles spørgsmålet: Hvilke slags mænd er mest tilbøjelige til at ændre adfærd og under hvilke forudsætninger?

Evaluering af behandlingen af voldsudøvende mænd

Der er mange metodiske og forskningsmæssige problemer forbundet med studier af behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd. Spørgsmålet om informationskilder er yderst relevant. Hvem er den mest troværdige kilde til at fortælle hvad der er foregået? Er det manden, kvinden eller andre informanter? Det generelle store frafald, forskernes manglende muligheder for at udvælge forskningsobjekter, få kontrolgrupper og få erfaringer med forskellige etniske grupper gør det vanskeligt at opnå troværdighed i evalueringen. Dette resulterer ofte i skepsis omkring kvaliteten og holdbarheden af de adfærdsmæssige forandringer i behandlingen.

Et spørgsmål, som kan stilles af den kritiske forsker, er, om mænd kan skin-tilpasse sig behandlingen, og hvordan man evaluerer behandlingsprogrammer til voldsudøvere? Er det et krav, at volden formindskes eller at den stoppes helt og, hvor kommer de mest pålidelige kilder om resultaterne af behandlingen fra? Det forekommer, at der hos nogle mænd sker en ophævelse af voldsmønstret. Men det er svært at præcisere hvorfor, og hvordan det sker (Gondolf,1997).

Det er få behandlingsprogrammer, som har været underlagt grundige metodiske evalueringer, og der er markante metodiske problemer forbundet med at evaluere behandlingen. Det er få mænd, der evalueres på og der foretages ofte interview kort efter behandlingens afslutning, således at langtidseffekterne ikke evalueres. Erfaringer fra behandling og forskning i behandlingen viser, at

de længerevarende behandlingsprogrammer er bedre til at ændre på de dybereliggende attituder til volden. Der er enighed om, at behandlingsprogrammer med varighed omkring 1 år har en tendens til at producere lav recidiv. Gondolf (2002) har fremhævet om mulighederne for at evaluere, at det er:

- Svært at få adgang til behandlingsprogrammerne og etablere samarbejdsvilje hos behandlerne
- Svært at beskrive indflydelsen fra andre kilder end behandlingen
- Svært at planlægge, udføre og tolke på evalueringen
- Svært at fastholde interessen hos de behandlede mænd efter endt behandling
- Svært at få dem til at svare ærligt

Der er få verificerbare analyser af voldsudøverens handlinger efter endt behandling. Selv om det er fristende for behandlerne, bør de være tilbageholdende med ikke at præsentere for kategoriske meldinger om behandlingsprogrammernes effekt, for at legitimere egen indsats og for at få fortsat adgang til offentlige ressourcer.

Resultaterne fra behandlingen af voldelige mænd viser, at mænd som gennemfører behandlingsforløb, kan gennemgå markante forandringer. Men det er samtidig vigtigt ikke at være naiv med hensyn til resultaterne af behandlingen af voldelige mænd. Den engelske kønsforsker Lis Kelly (2001) har beskrevet, hvor besværligt det er at evaluere behandlingsforløbene: Hun peger bl.a. på følgende områder:

- 1) mænds beretninger er problematiske, fordi de kan underdrive og lyve om deres adfærd
- 2) politirapporter er problematiske, fordi størstedelen af vold ikke rapporteres
- 3) behandlere er tilbøjelige til at være for optimistiske
- 4) kvinders beretninger kan også undervurdere hændelsesforløbet
- 5) børns beretninger kan være vigtige men indeholder store etiske problemer

Evalueringer kræver komplekse forhandlinger mellem forskere og behandlere. Behandlerens arbejde står på spil. Hvordan måler man, om et behandlingsprogram er en succes. Skal volden formindskes eller stoppes helt, eller skal der et bredere parameter til. Evalueringen af et helt behandlingsforløb er ofte svært.

Der bør indtænkes evalueringsinnovationer for at dæmme op for de usikkerhedsmomenter, der eksisterer i forbindelse med spørgsmålet om behandlingens funktion på længere sigt. Gondolf

(1997) foreslår telefonnumre og adresser på naboer, familie og venner for at dæmme op for usikkerheden.

Behandlingsinstitutionen Ahimsa fremhæver, at det er vigtigt at foretage evalueringer efter 12 måneder med alle de mænd, som har fuldendt behandlingen. Her skulle det være muligt at få en rimelig sikker fornemmelse af, hvorvidt behandlingen er "langtidsholdbar". Det bør inddrages som et væsentligt element, at en del af evalueringen består af feedback fra partneren eller ex-partneren. Det bør også forsøges at evaluere på mænd, som hopper fra et stykke inde i behandlingen.

Dobash et al (2000) sammenlignede effektiviteten af behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd med andre juridiske sanktionsformer bl.a. fængsel. De kom frem til, at tre måneder efter at behandlingen var slut havde 30% af de mænd, som havde gennemført et behandlingsprogram været voldelige igen. Af de mænd som havde været i fængsel, havde 62% af dem udført vold tre måneder efter de var blevet løsladt. Efter et år havde 33% af de mænd, som havde gennemført et behandlingsprogram været voldelige igen. Af de mænd, som havde været i fængsel, havde 70% af dem udført vold et år efter de var blevet løsladt.

Når volden holder op stiger den psykiske vold så? Det er svært at præcisere, fordi der ikke er så klare forestillinger om, hvad der kan indgå i definitionen psykisk vold. Dobash et al (2000) fremhævede, på baggrund af deres evaluering af behandlingsprogrammer, at når volden forsvandt, blev de andre undertrykkelsesmekanismer også reduceret.

Den største og mest systematiske evaluering der er foretaget af behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd er foretaget af et forskningsteam under ledelse af Edward Gondolf. I en 4-årig periode fra 1994 til 1997 blev der foretaget 12.000 interviews med voldsudøvende mænd og pårørende. Resultaterne fra denne enorme evaluering er, at det skønnes, at der sker et ophør af volden hos mellem 60-80% af de mænd, som fuldender deres behandling. Der er dog stadig omkring 20% af de mænd, som efter at have fuldendt behandlingen, fortsætter med at udøve vold imod deres partner og i nogle tilfælde forværres volden. Et bemærkelsesværdigt resultat fra evalueringen var, at de mænd, som deltog i evalueringen, udviste færre personlighedsforstyrrende diagnoser end tidligere studier har påpeget (Gondolf, 2002).

KONKRETE ERFARINGER FRA BEHANDLINGEN

"Mange mænd er mere bange for, hvad andre folk skal tænke om deres vold end de bekymrer sig om den smerte, som volden har forvoldt kvinden". (Paul Wolf-Light, AHIMSA)

Danske erfaringer

I Danmark er arbejdet med voldsudøveren et relativt uprøvet felt og kan karakteriseres som værende i sin vorden. Der er dog indenfor de seneste år kommet fokus på voldsudøveren, og der findes enkelte behandlingstilbud til voldsudøveren. Men det er få mænd, som har taget imod tilbuddet om at komme i behandling. Dette til trods for, at det skønnes, at der årligt er ca. 64.000 kvinder, der udsættes for vold. I to ud af tre tilfælde er der tale om partnervold.²

Den danske model bygger - i modsætning til USA, England og Canada - på frivillighed. Der er således ingen personer i Danmark, som kan tvinges i behandling og i en stor udstrækning er det de motiverede mænd, der kommer i behandling. Der foregår ikke nogen specifik behandling af voldsudøveren indenfor kriminalforsorgen i Danmark. Der er lavet få undersøgelser om effekten af behandlingen af voldsudøvende mænd og om profilen på voldsudøveren.³

Der findes i Danmark følgende tre tilbud til voldsudøvende mænd:

Dialog mod vold (DMV)

Åboulevarden 58

2200 Kbh. N.

Tlf. 28 10 70 70

E-mail: dmv@dialogmodvold.dk

Hjemmeside: www.dialogmodvold.dk

Dialog Mod Vold (DMV) åbnede i 2002 og er et behandlingstilbud for voldelige mænd. Behandlingstilbuddet er en del af regeringens indsats mod vold i familien. DMV er en del af den private organisation Askovgården. DMV er langt den største aktør på området, idet behandlingsinstitutionen i foråret 2005 har åbnet afdelinger i både Odense og Århus.

² Minister for Ligestilling (2004): "Mænds vold mod kvinder – omfang, karakter og indsats mod vold".

³ Jan Brødslev Olsen fra Aalborg Universitet foretog i 1996 en evaluering af Manderådgivningen i Aalborg. Formidlingscentret for Socialt Arbejde udgav i 2001 en kvantitativ kortlægningsundersøgelse af voldsudøvende mænd.

Behandlingstilbuddet er gratis og anonymt. Mænd kan henvises fra kvindekrisecentre, sociale myndigheder, læger eller politiet. Men det er også muligt for manden at komme af sig selv. Behandlingen er planlagt at skulle vare et år. Dialog mod vold gennemfører både individuel og gruppeterapi med de voldsudøvende mænd, hvor der fokuseres på de sociale kompetencer, der skal til for at undgå at udøve vold.

DMV har fokus på hele familien men tager udgangspunkt i den voldelige mand og hans problemstillinger. Der sendes altid et brev til partneren til manden, hvori det oplyses, at manden er begyndt i behandling hos Dialog Mod Vold. Hvis partneren har behov, tilbydes hun også at blive inddraget i behandlingen.

Behandlingen på Dialog Mod Vold er bygget op omkring en model, der tilsigter, at når den voldsudøvende mand henvender sig om behandlingstilbud, bliver han tilbudt et interview, der har til hensigt at kortlægge mandens livsforløb tilbage fra barndommen, samt tegne et psykosocialt "portræt" af manden. På baggrund af interviewet tilrettelægges individuelle samtaler med en pædagog eller psykolog, eller der henvises til et gruppeforløb. Formålet med samtalerapien er, at det skal lære manden at stoppe op og finde alternative kommunikationsmåder i stedet for volden.

I efteråret 2004 beskrev Per Hensen og Helle Øbo Pedersen i bogen "Dialog mod vold" behandlingstilbuddets metoder og resultater. Det blev påpeget, at behandlingen i stor udstrækning bygger på kognitive teorier inspireret af psykologen Aaron T. Beck og psykologen Ted Millons bio-psyko-sociale teori. Årsagen til at DMV anvender disse teorier som baggrund skyldes, at der lægges vægt på læringsaspektet.

"De voldelige mænd har en læring, som er uhensigtsmæssig, men vil kunne lære andre hensigtsmæssige handle- og problemløsningsmodeller, som integreres i personligheden og vil derfor kunne have en ønsket effekt".⁴

I april 2004 offentliggjorde DMV en undersøgelse baseret på deres erfaringer med arbejdet med voldsudøvende mænd og fremhævede, at mænd, der er voldelige mod deres partner, ikke er psykisk syge i klinisk forstand. Undersøgelsen viste, at langt størstedelen af de mænd, der henvender sig, selv har overværet vold eller været udsat for vold i deres barndom. En stor del af de mænd som henvender sig til Dialog Mod Vold har også været voldelige mod andre end partneren og de har udøvet vold i adskillige år.

⁴ Hensen, Per & Petersen, Helle Øbo (2004): "Dialog mod vold", s 83.

Ca. 40% af mændene gennemfører deres behandling. 1. september 2004 havde 90 mænd været i behandling, og der var på dette tidspunkt 52 mænd og 18 kvinder, som var i aktiv behandling.

Manderådgivningen

Kayerødsgade 46, kld.

9000 Aalborg

Tlf. 98 13 07 00

E-mail: kontakt@manderaad.dk

Hjemmeside: www.manderaad.dk

Manderådgivningen i Ålborg startede i 1994 som et toårigt forsøgsprojekt under Socialministeriet og blev i 1999 gjort permanent. Manderådgivningen hører under krisecentret i Nørresundby. Manderådgivningen tilbyder gratis anonyme personlige samtaler til voldelige mænd, som udtrykker et eget ønske om at ændre adfærd. Det er et bredt udsnit af mænd fra alle samfundslag, som henvender sig i Manderådgivningen. Behandlingsforløbet hos Manderådgivningen er planlagt til at vare fra 5-12 måneder afhængigt af de individuelle behov. De første 2-3 måneder indledes der med samtaler 1 gang om ugen. Der er ca. 10% af de mænd, som indleder et behandlingsforløb, som ikke fuldender behandlingen. Dem der ikke gennemfører springer hovedsageligt fra indenfor den første måned. I efteråret 2004 udgav Manderådgivningen en rapport baseret på interview med 9 mænd, som havde været i behandling i Manderådgivningen, om deres erfaringer med behandlingen. De 9 mænd udtrykte i stor udstrækning tilfredshed med resultatet og forløbet af behandlingen hos Manderådgivningen.

Manderådgivningen fokuserer meget på at skabe en forandring, som skal sætte manden i stand til at kontrollere de aggressive følelser, så de ikke udvikler sig til aggressive handlinger. Manden skal specielt lære at genkende følelser og bearbejde konflikter uden brug af vold. Behandlingen i manderådgivningen bygger på forestillingen om, at manglende selvværd og dårlig kommunikation er hovedårsagen til vold i hjemmet og fokuserer endvidere på den sociale arv som årsag til volden.

Figur 1: Kontakter hos Manderådgivningen i årene 1999/2003

	2003	2002	2001	2000	1999
Antal mænd	51	66	68	67	59
Antal samtaler	327	360	404	502	445

Langt størsteparten af mændene har bopæl i Aalborg kommune. De fleste af mændene der henvender sig, er i aldersgruppen fra 30 til 40 år. Der er en overvægt af mænd, som er samboende med en partner. Om erhvervsuddannelse kan fremhæves, at de fleste af mændene er faglærte, og i den periode hvor de har gået i behandling hos manderådgivningen, har de været i beskæftigelse. Det er et fåtal af mændene, som har haft et misbrug af rusmidler. Detaljerede oplysninger om profilen på de mænd, der henvender sig hos Manderådgivningen kan downloades på Manderådgivningens hjemmeside www.manderaad.dk

Der kan både være fordele og ulemper ved den anonymitet, som der praktiseres ved Manderådgivningen. Fordelene kan være, at det på grund af den manglende registrering kan lokke flere mænd i behandling. Ulemper kan derimod være, at det er problematisk at foretage opfølgninger.

Til at forestå behandlingen hos manderådgivningen er der ansat en fuldtids socialpædagog.

ATV

Det Ambulante Team

Roskilde Amt

Jernbanegade 58, 1. sal

4000 Roskilde

Hjemmeside: www.atv-roskilde.dk

Henvendelse skal ske personligt på telefon 4632 2303 - dagligt mellem kl. 12-13.

Alternativ Til Vold (ATV) åbnede i december 2003. Behandlingstilbuddet bygger på behandlingsprincipperne fra Alternativ til Vold fra Norge. Behandlingstilbuddet er gratis.

Formålet med behandlingen er overordnet at stoppe volden og dermed skabe sikkerhed for ofrene, nemlig kvinderne og børnene. Dette sker gennem at tilbyde mændene behandling og dermed mulighed for at finde alternativer til vold. Tilbuddet henvender sig til mænd over 18 år, som oplever at have problemer med voldelig adfærd overfor deres samlever, og som er motiverede for hjælp til at løse problemet. For at komme i behandling hos ATV skal manden give tilsagn om, at der kan sendes et informationsbrev til partneren, hvori det fremgår, at han er startet i behandling hos ATV.

Selve behandlingen indledes med en række individuelle forsamtaler, hvor problemstillingen diskuteres, og det videre forløb aftales. I langt de fleste tilfælde bliver der tale om deltagelse i et gruppe-forløb, men der kan i nogle tilfælde - ud fra problemstillingen - blive tale om et individuelt forløb. Der kan også blive tale om viderehenvisning til andre behandlingstilbud, hvis det skønnes, at ATV's tilbud ikke er passende eller tilstrækkeligt.

Gruppeterapien planlægges at skulle bestå af 6 - 8 mænd og to psykologer. Gruppen mødes 1 1/2 time én gang om ugen på en fast ugedag. Man kan blive i gruppen så længe, man har brug for det. Erfaringerne fra det norske ATV viser, at de fleste har behov for at være i gruppen ca. 1-2 år.

Samtalerne i den individuelle terapi varer en time ad gangen og foregår i reglen med en uges mellemrum. Man møder til samtaler med den samme psykolog i hele forløbet, dog ikke nødvendigvis den samme psykolog, man havde forsamtalen med.

1. marts 2005 havde 35 personer været i kontakt med ATV Roskilde. Til at forestå behandlingen har ATV Roskilde ansat 4 psykologer, der deles om 26 timer pr. uge.

Udenlandske erfaringer

Som nævnt i indledningen er formålet med rapporten også at præsentere eksempler på god-praksis fra udlandet. Derfor vil der nu blive præsenteret og diskuteret erfaringer fra behandlingen af voldsudøvende mænd i henholdsvis Norge og England.

God praksis fra Norge

ATV i Oslo startede i 1987 og var den første behandlingsinstitution i Europa, der tilbød behandling til voldsudøvende mænd. ATV har således mere end 18 års erfaring med psykologisk behandling af

voldsudøvende mænd. Tilbuddet er frivilligt. Der tilbydes både individuel terapi og gruppeterapi. Arbejdet med manden har været omdrejningspunktet i behandlingen. ATV tilbyder dog samtidig behandling til partnerne til de voldelige mænd, unge med voldsproblemer, kvinder som udøver vold overfor deres mandlige partner samt behandling af børn, som har været vidne til vold i familien. Der arbejdes ud fra forestillingen om, at en dybere indsigt i kvinder og børns erfaringer med volden forbedrer muligheden for at behandle manden på en optimal måde.

Alternativ Til Vold bygger på en pro-feministisk grundopfattelse og kvindeforskningens erfaringsudvikling, hvor de overordnede målsætninger er at synliggøre mænds vold imod kvinder, at bidrage til at formindske volden og samtidig betone, at mænds vold imod kvinder er et samfundsproblem. Den overordnede filosofi i behandlingen retter sig mod konfrontering af volden for at modvirke bagatellisering og benægtelse.

I den pro-feministiske voldsopfattelse betones den enkelte mands eget ansvar for udøvelsen af volden. Selvom de fleste mænd, der udøver vold i voksenlivet, også selv har været udsat for vold i barndommen eller været vidne til vold, er det opfattelsen hos ATV, at disse begivenheder ikke må bruges som mekaniske årsagssammenhænge og undskyldning for volden i voksenlivet. De må højest bruges som en kilde til forståelse af volden, men ikke fratage manden det fulde ansvar for volden. Mænds vold imod kvinder er ikke resultatet af mistet kontrol. Mænds vold imod kvinder skal derimod ses som en magt og kontrolstrategi fra mandens side.

Hos ATV arbejdes der bl.a. ud fra filosofien om, at socialiseringsprocessen er vigtig for, hvordan vi mestrer afmagt. Vold avler ikke altid vold. Mennesker forholder sig forskelligt til den vold, de oplever. Mange må have hjælp for ikke at føre volden videre. Det handler om tolerance og afmagt og specielt om evnen til at tåle en følelse og udsætte dens behovstilfredsstillelse. Det vil sige, at manden skal lære f.eks. at gå sin vej, når han mærker sin vrede eller gøre det klart for sin partner, at han har brug for en "timeout", fordi han er ved at nå et stadie, hvor han er bange for, at han ikke kan kontrollere sin aggression.

I behandlingen arbejdes der med mandens motivation til at fortsætte i behandlingen. Det gælder om at få manden til at vende blikket mod sig selv og starte en ansvarliggørelsesproces. Den sikreste indikator for, hvorvidt manden er motiveret eller ej, er om han fortsætter med behandlingen. Den indre motivation er ikke en forudsætning men en målsætning. De fleste af dem, som dropper ud, gør det i starten. De fleste kommer med en ydre motivation. De ønsker, at deres partner skal komme tilbage.

Med hensyn til forholdet mellem mænds egne traumehistorier, som årsag til den voldelige handling, fremhæves det, at den voldelige adfærd ikke undskyldes, men at det er vigtigt at komme i kontakt med smerten i barndomstraumer og lære at sætte ord på følelser som smerte og frygt. Det vigtigste mål er at sætte en stopper for volden og forøge fornemmelsen af ansvar for den voldelige adfærd.

Erfaringerne fra ATV viser, at mænd gennemsnitligt går 10 måneder i individuel terapi og 1½ år i gruppeterapi. Der har været behandlet ca. 2500 mænd. Der kommer ca. 200 henvendelser om året.

60% har selv kontaktet ATV (ofte står der partnere og socialarbejdere bag henvendelsen). Ca 35% bliver henvist, og kun ca. 5% bliver dømt til behandling. Dette er i stærk kontrast til USA hvor ca. 95% af mænd i behandling er dømt til behandling. Størstedelen af dem, der henvender sig til ATV, har ikke tidligere været i kontakt med de offentlige myndigheder.

Erfaringerne fra behandlingen med de voldsudøvende mænd viser, at konflikter ofte kan tilspidises, når der dannes familier, sættes børn i verden og etableres fællesøkonomi. Ældre mænd søger sjældnere kontakt til behandlingsstedet, hvilket kan skyldes, at de har levet så længe med deres voldsudøvelse, at det er blevet en del af deres personlighed. Heraf er det sværere at udvikle en forståelse for, at det er nødvendigt at ændre adfærden.

Mændene kommer ofte, når de oplever en krise. De krisemønstre som kan være medvirkende til at mændene tager kontakt er bl.a.:

- 1) tab af kontrol over partneren (har f.eks. forladt ham)
- 2) tab af facade (andre er blevet bekendt med volden)
- 3) tab af kontrol med sig selv (ofte rystet over graden af den vold, som han har udført)⁵

Nogle nøgletal fra ATV:

- 65% er mellem 25-45 år
- 60% er i parforhold
- 53% er i arbejde
- 45% har brugt vold mod mere end en partner
- 42% har ingen tidligere behandlingserfaring

⁵ Råkil, Marius (red.) (2002): "Menns vold mot kvinner – behandlingserfaringer og kunnskapsstatus", s 87.

- 13% af mændene møder ikke op til den første samtale.
- 12% af mændene afbryder behandlingen i løbet af de tre første måneder

Der er mange mænd, som nægter at vedkende sig volden og afskriver deres ansvar, samt ser igennem fingre med virkningerne af volden overfor kvinder og børn. Behandlingsmodellen ved ATV fokuserer derfor på volden, på voldens ansvar, på voldens sammenhæng og på voldens konsekvenser.

Fokus på volden: Filosofien på ATV er, at det er når mændene befinder sig i en subjektiv krise, at det er lettest at få dem til at snakke om volden. I den første del af terapien bliver der fokuseret meget på at få manden til på så detaljeret vis som muligt at beskrive volden. Dette er en effektiv måde at formindske mandens trang til senere at benægte og minimalisere volden. Terapeuten prøver på objektiv vis at spørge ind til detaljerne i voldsudøvelsen. Der stilles spørgsmål som hvor, hvornår og hvordan det skete. Men spørgsmålet om hvorfor udelades. Der spørges endvidere til, hvad der har været den første, den sidste og den værste voldsudøvelse. Der fokuseres meget på at få skabt en empatisk og respektfuld holdning til voldsudøveren og generelt være lydhør overfor ham. Dette kan være effektivt til at få skabt en åbenhed omkring volden.

Placering af ansvar: Den næste fase i behandlingen drejer sig om at få placeret ansvaret for voldshandlingerne og få bevidstgjort manden om de valg, han træffer. Det gælder specielt om at få drejet forklaringsfokus fra partneren til manden selv. I denne fase af behandlingen handler det også om, at manden skal lære at gå fra en eksternaliserende forståelse af volden til en internaliserende forståelse af volden. Yderligere drejer det sig om at træne manden i at kommunikere på en respektfuld vis i vanskelige situationer. Det vil sige at lære manden, at der findes ikke-voldelige alternativer.

Fokus på sammenhæng: Den tredje fase handler om at finde ud af, hvorfor manden har benyttet sig af vold i parforholdet. Her fokuseres der på mandens eget liv/historie. Mænd vil ofte gerne snakke om deres barndom, og det er vigtigt at skabe nogle synlige og logiske forklaringer på, hvorfor volden er blevet et mønster i mandens liv. Det er dog samtidig vigtigt ikke at lede efter den ultimative forklaring på voldens oprindelse. I stedet bør manden også orienteres bredt om de kulturelle opvækstvilkår, som mænd og kvinder tilbydes, og specielt om de patriarkalske forventningssystemer. Det ændringsorienterede i denne fase handler meget om at få bearbejdet traumatiske baggrundsforhold og at få placeret vrede og sorg på den rette hylde.

Fokus på voldens virkning og konsekvens: Den sidste fase drejer sig om at tydeliggøre voldens effekt. Det gælder om at skabe en forståelse af voldens effekt på ofret og leve sig ind i dennes situation vedrørende angst og smerte.

Der er skrevet 10-12 hovedopgaver og specialer i Norge om mænds vold imod kvinder. Dette indikerer, at det delvist er lykkedes at skabe en sammenhæng mellem behandlings- og forskningsverdenen.

God praksis fra England

De engelske erfaringer med behandlingen af voldsudøvende mænd er specielt interessante, fordi der både er erfaringer med behandling af mænd, som går frivilligt i behandling og med mænd, som er tvunget i behandling. Ligeledes er der i England oprettet en national forening, som prøver at udvikle behandlingsmetoder til voldsudøvende mænd.

Behandlermiljøet i England har været præget af, at de behandlere der arbejder med behandlingen af voldsudøvende mænd, siden begyndelsen af 1990'erne, har mødtes regelmæssigt. De første møder var, ifølge behandlerne fra AHIMSA, præget af en lidt konfrontatorisk stemning, men senere har møderne udviklet sig til at blive et konstruktivt forum for udveksling af ideer og erfaringer med behandlingen. De mødes nu to gange om året.

Der sker i disse år en standardisering og centralisering af behandlingsprogrammerne til voldsudøvende mænd i England. Det britiske indenrigsministerium tilbyder et kort struktureret uddannelsesprogram baseret på det amerikanske "Duluth" system. Programmet hedder IDAP (Integrated Domestic Abuse Programme) og tilbydes i næsten hele England. Programmet sigter mod at udfordre voldsudøverens attituder og ændre hans voldelige adfærd og indeholder otte moduler af hver tre to timers sessioner. Som en del af dette behandlingsprogram udgav Indenrigsministeriets forskningsafdeling i 2004 en rapport baseret på interviews med både det administrative og behandlingsmæssige personale.⁶ Nogle af konklusionerne fra rapporten var, at det ikke var muligt at træne personalet hurtigt og tilstrækkeligt, så de var i stand til at leve op til effektiviteten fra den oprindelige "Duluth" model. Det blev ligeledes påpeget, at selvom der blev

⁶ Home Office Online Report 29/04: "Early stages in the development of the Integrated Domestic Abuse Programme (IDAP): implementing the Duluth Domestic Violence pathfinder."

fokuseret på de rigtige elementer i træningsmanualerne, så var selve behandlingen ikke lang nok til at ændre på de rodfæstede attituder og praksisser, der opretholdt den voldelige adfærd.⁷

Det positive ved denne standardisering og centralisering er, at der finder en stigende opmærksomhed og kriminalisering sted af vold i hjemmet. Der finder dog samtidig en marginalisering sted af de NGO-drevne behandlingssteder, som specielt har taget sig af de ikke-dømte voldsudøvere.

Indenrigsministeriets forskningsafdeling udgav i 2003 et studie af 336 dømte voldsudøvere i behandling som viste, at:

- Gennemsnitsmanden var 35 år (19-60 år).
- Flertallet var "hvide" englændere (93%).
- 60% var arbejdsløse.
- 83% havde tidligere domme. Gennemsnitsalderen for den første dom var 24 år.
- 36% af disse mænd havde overværet vold i barndomshjemmet.
- 48% af disse mænd var alkoholikere.
- Mange af disse mænd udviste psykiske personlighedsforstyrrelser.⁸

De mænd, som udviste tegn på psykiske personlighedsforstyrrelser, var opdelt i fire hovedgrupper af voldsudøvere:

1. Antisocial/narcissistisk-antisocial (47%). Tendens til asocial opførsel og sandsynlighed for at være alkohol- og narkoafhængig. Tilbøjelighed til at udvise machoattituder og problemer med empati overfor andre mennesker. Stor sandsynlighed for at være dømt tidligere.
2. Antisocial/narcissistisk-narcissistisk (13%). Tendens til at udvise paranoide og narcissistiske træk. Er ikke tilbøjelig til at udvise machoattituder. Men er tilbøjelig til at give udtryk for afvisende karaktertræk.
3. Antisocial/narcissistisk- lav patologi (12%). Tendens til at udvise narcissistiske træk. Tilbøjelighed til at udvise moderate machoattituder. Disse voldsudøvere udtrykker ikke stor

⁷ Calvin Bell fra AHIMSA kritiserede dette system meget, fordi det engelske retssystem ikke var karakteriseret af det samme raffinerede net af interventions- og sanktionsmuligheder, som prægede det amerikanske retssystem, hvilket "Duluth" systemet baserede sig på.

⁸ Home Office Findings 217 (2003): Domestic violence offenders: characteristics and offending related needs"

vrede og er ikke selvmordstruede og de rapporterer ikke hyppigt om, at de selv har været udsat for vold i barndommen eller har overværet vold mellem forældrene.

4. Borderline/følelsesmæssig afhængig (28%). Meget afhængige af andre mennesker. Tendens til at udtrykke stor vrede. Tilbøjelige til at lide af depression og angst og lide under lavt selvværd. Tendens til at give andre skylden for problemer. Tilbøjelige til at være udsat for fysiske og seksuelle overgreb i barndom. Frygtsomme i deres optræden og tilbøjelige til at gå med selvmordstanker.

Den nationale forening "Respect"

Foreningen "Respect" er den nationale engelske forening for behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd og tilknyttede kvindeservice. Respect blev grundlagt i 1999 og har medlemmer fra den private, offentlige og frivillige sektor i henholdsvis England, Wales, Irland, Nordirland og Skotland. Respect bygger på grundantagelsen om, at den overvejende del af vold i hjemmet udøves af mænd overfor kvinder. Hovedfokus er derfor på beskyttelsen af kvinder og børns sikkerhed gennem interventionsprogrammer overfor manden.

Der er ca. 25 behandlingssteder, som er medlem af Respect. De frivillige behandlingssteder som er medlem af Respect, har alle tilknyttet servicetilbud til kvinder. Behandlingsprincipperne dækker over:

- Pro-feministiske tilgange
- Kognitive adfærdsmæssige tilgange
- Psykoterapeutiske tilgange

Respect ønsker at fremme god-praksis løsninger og har derfor udviklet minimumsstandarder for deres medlemmer. Disse standarder indeholder retningslinjer for et respektfuldt, etisk og målbart arbejde med behandlingen af voldsudøvere. Der lægges i principperne vægt på, at der sker en koordineret indsats på området, og at der sker en øget bevidsthed om, at det betaler sig at behandle mænd. Der er i programmet også mulighed for at klage over en medlemsorganisation af Respect, hvis denne ikke overholder god praksis i behandlingen. Respect har mulighed for at annullere og nægte medlemskab, hvis et medlem eller en ansøger ikke lever op til de grundlæggende behandlingsprincipper.

Respect påpeger, at alle behandlingsprogrammer skal indeholde følgende elementer⁹:

- En forståelse af, hvad der konstituerer en voldelig opførsel
- Påpegning af, at voldsudøveren er 100% ansvarlig for sin opførsel
- Påpegning af, at vold er et valg
- Fremhævnning af, at voldelige handlinger er funktionelle og intentionelle
- Mænds forsøg på at minimere og benægte skal konfronteres
- Forklaringer, som retfærdiggør volden, skal konfronteres
- Fremhæve voldens sociale og kønsmæssige karakter
- Udfordre mænds forestilling om deres ret til at kontrollere kvinder
- Lære manden om voldens konsekvenser for kvinden
- Lære manden at udvise respektfulde og demokratiske attituder
- Fokuserer på manden som voldsudøver og ikke som offer for f.eks. en brutal barndom

Det er endvidere vigtigt, at arbejdet med den voldelige mand er tilpasset mændenes forskellige sociale og kulturelle forudsætninger. Respect fremhæver, at den optimale behandling er gruppebehandling. Hvis ikke gruppebehandling er mulig skal individuel behandling følge de samme principper som gruppebehandlingen. Parterapi og mediation er ikke tilrådeligt i arbejdet med mænds voldsudøvelse overfor kvinder. Kun i ekstreme tilfælde, hvor manden har tilvejebragt sin behandling, kan parterapi anbefales. Respect anbefaler konkret, at gruppebehandlingen som minimum skal være på 75 timer fordelt på 30 uger og påpeger, at behandlingsprogrammer som er af mindre varighed kan være potentielt farlige.

Respect opfordrer deres medlemmer til at udføre risikovurderinger men de opfordrer samtidig deres medlemmer til at være meget ærlige og bevidste omkring, hvilke risikovurderinger, de er i stand til at udføre. Risikovurderinger orienterer sig imod mandens udvikling og mandens evne til at forstå budskaberne i behandlingen samt konkret imod mandens risiko for at begå nye voldelige overgreb imod partner/expartner.

Det er meget vigtigt, at behandlerne er klar over, at nogle mænd er i stand til at give udtryk for i behandlingen, at de har stoppet deres voldshandlinger, og at de har ændret markant holdning til hele spørgsmålet om ansvaret for volden uden overhovedet at have ændret deres adfærd i virkeligheden. Derfor er det vigtigt, at behandlerne, når de foretager risikovurderinger til andre

⁹ Respect (2004): "Statement of principles and minimum standards of practice for domestic violence - perpetrator programmes and associated womens service", London.

institutioner, er klar over, at de signaler om forandring, der kan spores i behandlingen, ikke er en garanti for, at forandringen reelt har fundet sted. Respect fremhæver, at det er vigtigt ikke at glemme, at det vigtigste perspektiv i skabelsen af behandlingstilbud til voldsudøvende mænd, er at de skal være til gavn for ofrene for mænds vold.

”Risikovurdering og sikkerhedsplanlægning overfor kvinder og børn skal mere i højsædet frem for et fokus på forandringen af mændene. Dette er dog ikke en tilgang, som nødvendigvis står i modsætning til hinanden. Hertil er et vigtigt spørgsmål også, hvilke oplysninger er det, kvinderne har brug for, når de skal vurdere deres sikkerhed og hvordan skaber man en præcis og troværdig vurdering?”¹⁰

Respekt gør opmærksom på, at der er en anderledes tavshedspligt forbundet med behandlingen af voldelige mænd. Der er i de fleste behandlingsprogrammer etiske retningslinjer om, at hvis en behandler bliver opmærksom på, at en person er i fare på grund af voldsudøverens opførsel har behandleren pligt til ikke at holde disse oplysninger hemmelige. Derimod skal behandleren informere, rapportere eller kontakte de nødvendige institutioner og eller partner/expartner. Det er derfor vigtigt at kommunikere denne meddelelsespligt ud til manden på en klar og forståelig vis.

Behandlingsinstitutionen AHIMSA

Behandlingsinstitutionen AHIMSA er placeret i byen Plymouth i det sydvestlige England. AHIMSA har eksisteret i 14 år og modtager ca. 150 mænd om året. De har sammenlagt haft over 2000 mænd i behandling. Flertallet af de mænd, som er i behandling, er mænd, som er kommet frivilligt, men der er også mænd, som kommer i forbindelse med en behandlingsdom. Siden 1994 har der også været en behandlingsafdeling, som tager sig af partnerne til de mænd, der går i behandling.

AHIMSA´s behandlingsprogram til voldsudøvende mænd har som de fleste andre behandlingsprogrammer til formål at maksimere sikkerheden for kvinder og undgå, at voldsudøveren fortsætter sin voldsudøvelse.

Behandlingsprogrammet starter med en vurdering af mandens egnethed og berettigelse til behandling. Dernæst følger typisk et 10-ugers individuelt program forud for opstarten på gruppebehandlingen. Arbejdet i gruppen varer minimum 48 uger. Dernæst er der udslusningsfasen

¹⁰ Interview med lederen af Respect Jo Todd 21, Januar 2005

og opfølgingsperioden. Der bliver fra starten udviklet en sikkerhedsplan, så fokus på partner eller expartners sikkerhed bliver betonet. Det er ligeledes vigtigt, at reglerne for behandlingen bliver gennemgået i starten, så der ikke hersker tvivl herom. F.eks. at der skal laves hjemmearbejde og at alkohol ikke tillades. Ligeledes bliver det præciseret hvad der er fortroligt og hvad der ikke er fortroligt. Desuden bliver det gjort klart, at det ikke tillades, at der bliver brugt øgenavne og chauvinistiske udtalelser specielt rettet mod partner/expartner.

Ahimsa har en klientpopulation, som ligger tæt på gennemsnittet for mænd som søger hjælp til behandling, eller som bliver sendt til behandling. Efter at mændene er blevet introduceret til kravene til behandlingen er det normalt, at ca. en tredjedel af mændene hopper fra. Omkring en fjerdedel af mændene, som påbegynder behandlingen, fuldender den. Af de mænd, som fuldender gruppebehandlingen er det ca. 50%, som ikke længere udøver vold imod deres partner. Denne relative lave succesrate indikerer, hvor påpasselige behandlere bør være med at love "mirakler" i forbindelse med behandlingen.

Selvom vold i familien finder sted i alle sociale lag er det oplagt, at det ikke finder sted med den samme udbredelse overalt i de sociale lag. På baggrund af den årelange erfaring med behandling af voldsudøvende mænd opstiller AHIMSA følgende risikofaktorer:

- Under 30 år
- Lav uddannelse
- Lav indkomst eller arbejdsløshed
- Usikker parforholdsdannelse

De konkrete krav for at deltage i behandlingen består i, at manden skal:

- erkende volden
- tage ansvar for volden
- ønske at forandre sin voldelige adfærd
- være villig til at acceptere betingelserne for behandlingen
- være villig til at deltage i gruppebehandling
- udvise forståelse for konsekvenserne af den udførte vold overfor partneren
- anerkende, at der er en risiko for at han kan finde på at udøve vold igen

Faktorer som gør manden uegnet til behandling:

- Alvorlige (ubehandlede) mentale problemer
- Alvorlige indlæringsproblemer
- Stort alkohol- eller narkotikaforbrug
- Udelukkende seksualforbryder

Hos AHIMSA er forståelsen af volden i hjemmet bygget op omkring den opfattelse, at psykologiske og individualiserede sygdomsforklaringer ikke er en overbevisende forklaringsfaktor. Derfor forsøger de ikke at "psykologisere" volden. I stedet fokuseres der på, at volden er instrumentel med det formål at opretholde kontrollen med partneren. Den kliniske behandling af mændene bygger på feministiske kønsanalyser, kognitive adfærdsprincipper, psyko-dynamiske perspektiver og adfærds teori.

Der fokuseres meget på at gå i dybden med behandlingen ud fra filosofien om, at mænds forestillinger og tanker om berettigelsen af deres voldelige og undertrykkende adfærd ikke eksisterer som overfladiske og let påvirkelige mentale og kognitive forestillinger. De er derimod ofte dybt følelsesmæssigt rodfæstet. Derfor kan det være svært at ændre på mandens identitet og adfærd alene ved hjælp af kognitive redskaber. Det er ikke let at få mænd til ændre på deres ansvarsfralæggelse. Derfor er redefinitionen af mændenes virkelighedsopfattelse i centrum. Arbejdet med volden fokuserer derfor meget på, at volden først slutter, når manden har taget ansvar for volden.

Gruppebehandlingen baserer sig på rullende grupper, således at nye mænd kan optages så snart der bliver plads. Denne strategi gør det muligt for nye gruppe medlemmer at "hoppe" ind i en allerede etableret gruppekultur. I grupperne blandes mænd som er kommet "frivilligt" og mænd som er i behandling med behandling som vilkår.

Der er 3 fokuseringsområder, som er i centrum i behandlingen hos AHIMSA:

- Volden i fokus
- Mandens ansvar
- Sikkerhed som første prioritet

Behandlingen opretholder et klart fokus fra begyndelsen, som pointerer, at formålet med arbejdet er mandens vold og undertrykkende adfærd. Heri skal det klart fremgå, at manden er ansvarlig for sine handlinger, og at der *altid er et alternativ til vold*. Det pointeres, at det er mandens attitude, som skal holde ham væk fra voldsudøvelsen. Som led i denne strategi bliver der fra den første behandling spurgt direkte ind til, hvilke former for vold, han har udøvet, og hvad der fik ham til at opsøge behandling. Årsagen til at der spørges ind så hurtigt og direkte fra begyndelsen, skyldes gode erfaringer med, at hvis disse emner tages op fra start, er det lettere i de efterfølgende sessioner at fastholde fokus og undgå bortforklaringer.

Det er et behandlingsprincip hos AHIMSA, at det er vigtigt at skabe en sikker og tryk atmosfære. Men på den anden side må det ikke udvikle sig til en komfortabel atmosfære. Det bliver gjort klart, at der ikke må udøves vold, efter at manden er startet på behandlingen. Det fremhæves, at mandens vold vil blive meldt til politiet, og at manden risikerer at miste sin behandlingsplads, hvis han ikke overholder dette budskab.

I gruppediskussionerne er det et princip, at der skal være plads til fleksibilitet, uden at fokus dog forsvinder. Det kræves af mændene at de skal lave individuelt hjemmearbejde før hver gruppesession for derigennem at skabe det optimale engagement. Her fokuseres der på, hvad manden har lært, hvad han har følt og hvordan de nye teknikker og redskaber har udviklet sig i praksis. Før hver gruppesession startes der med 5 minutters stilhed som giver deltagerne mulighed for at tænke over hvorfor de er i gruppen og for at få deres fokus indstillet på den forestående samtale.

AHIMSA har en ugentlig tjekliste som mændene bliver bedt om at forholde sig til. De skal konkret svare på hvor mange gange de inden for den sidste uge har foretaget sig nogle af de misbrugshandlinger, som optræder på listen.

Psykisk undertrykkelse:

Fornærme/krænke hende eller kalde hende for nedværdigende navne

Få hende til at fremstå som dum

Udstille hende offentligt

Beskyldte hende for noget/ få hende til at føle sig skyldig

Fordreje hendes ord

Lyve eller benægte noget du har gjort

Flirte med andre kvinder

Fortælle hende, at hun skal forlade hjemmet

True med, at du forsøger selvmord

Manipulere børnene til at vælge side

True med at involvere de sociale myndigheder
Beskyldte hende for at have affærer
Kræve lydighed fra hendes side
Tvinge hende til at forbedre husholdningsarbejdet
Afbryde hende når hun taler
Ignorere hende
Dikttere hvilken slags tøj hun skal bære
Forhindre hende i at tage kontakt til veninder og familie
Kræve, at hun detaljeret skal gøre rede for hvor hun har været
Lytte til hendes telefonsamtaler og åbne hendes breve
Nægte hende mad eller søvn

Økonomisk undertrykkelse:

Forhindre hende i at bestemme over hendes egne penge
Få hende til at tigge om penge
Kræve, at hun gør rede for hver en øre hun bruger
Forhindre hende i at få betalt arbejde udenfor hjemmet
Være hemmelighedsfuld med økonomien
Få hende til at stå i økonomisk gæld til dig

Seksuelt misbrug:

Blive vred, hvis du ikke får sex
Berøre hende på seksuel vis uden hendes tilladelse
Lade hende optræde på seksuel vis mod hendes vilje
Bruge tvang til at opnå seksuelle ydelser
Fysisk angribe erotiske og seksuelle områder på hendes krop
Behandle hende som en seksuel genstand
Tvinge hende til at se pornografi
Tvinge hende ud i prostitution
Tvinge hende til at have sex med andre

Intimidering:

Bruge aggressive blikke og bevægelser
Bande, råbe eller skrike hende op i hovedet
Gøre hende til en degraderende ting
Diskriminere hende ved at udspionere hende
True med at ville misbruge eller slå hende ihjel
True hende med genstande eller våben
True med at ville slå eller misbruge børnene
Flænse eller ødelægge hendes tøj
Slå din hånd ned i bordet/ ind i væggen
Kaste rundt med møblerne
Ødelægge genstande hun holder af
Køre bil på en hensynsløs vis
Forhindre hende i at forlade huset

Fysisk vold:

Spytte på hende
Støde eller skubbe til hende
Holde hende hårdt fast/ryste hende
Tvinge hende op med dør/mur
Give hende lussinger
Rive hende i håret
Sidde eller stå på hende
Slå hende med dine næver
Sparke til hende
Brænde hende med cigaretter
Vride hendes arme om på ryggen
Slå hendes hovedet ned i bordet
Tage kvælertag
Bruge vold mod børnene
Binde hende
Smide rundt med hende

Der arbejdes ud fra filosofien om, at det at være for hård og konfronterende kan resultere i bagslag og intensivere modstand og benægtelse. På den anden side kan det at være for blød og eftergivende resultere i, at mandens tendens til at benægte og undgå at tage ansvar, styrkes. Derfor gælder det om at fastholde manden i hans erkendelse af, at det er hans vold, der skal være i fokus, men på en måde som muliggør ny læring. AHIMSA betoner meget værdien af at sammenkoble mandens tanker med hans følelser ud fra overbevisningen om, at det er vigtigt at få manden til at beskrive, hvad han føler. Det er ligeledes vigtigt at få manden til at ræsonnere over, hvad hans partner føler for derigennem at udvikle empati for hende.

” Det er karakteristisk for mange mænd, at de prøver at skyde skylden over på deres partner og kommer med undskyldninger, såsom: ”Hun fik mig til at gøre det”. I disse tilfælde er det effektivt at spørge helt konkret ind til, hvordan hun præcist fik ham til at løfte hånden, næven, benet etc. og dermed udføre volden for ham. Så bliver det klart, at ingen anden end ham selv kan igangsætte volden” ¹¹

Sårbarhed: Der fokuseres på sårbarhed, begrænsninger, svaghed, magtesløshed, frygt, afhængighed, skam, skuffelse og ydmyghed. Denne fokuseren på menneskelig sårbarhed har til formål at hjælpe klienterne med at kunne differentiere, præcisere og italesætte deres følelser og gøre det klart, at de som mennesker aldrig kan være fuldstændig i kontrol med deres liv, og at vold ikke er svaret, når følelsen af sårbarhed viser sig. Det gælder om at lære mændene at tolerere deres

¹¹ Interview med behandleren Paul Wolf-Light fra AHIMSA, 7 Januar, 2005

følelser af hjælpeløshed og sårbarhed og lære dem at udtrykke følelser, som de i første omgang ikke har det godt med at udtrykke og ikke har været vant til at udtrykke.

Empati: Det er vigtigt, at man ikke kun lærer de voldsudøvende mænd, hvordan andre tænker, man skal også sætte dem i stand til at forholde sig til andres følelser. Dette aspekt har stor betydning for at lære mændene om konsekvenserne af den vold, de udsætter kvinder og børn for.

AHIMSA fokuserer også på kreativitet forstået på den måde, at mændene skal lære at tolke deres historie og erfaringer på en ny måde. Det er ved at lære at tage personlige chancer og ved at lære nye måder at håndtere indgroede vaner på, at man udvikles og modnes som menneske.

AHIMSA er et godt eksempel på god-praksis, fordi de også har formået at involvere *uafhængige* forskere i deres behandling.

DISKUSSION OG FREMTIDIGE PERSPEKTIVER

"Hvis du hører om et bjerg, som har flyttet sig, så tro det. Hvis du derimod hører om en mand, som har forandret sig, så tro det ikke".

Med dette citat påbegyndte den norske psykolog Pål Kristian Molin sit foredrag om behandlingserfaringerne fra ATV i Norge ved en forskningskonference om vold i efteråret 2004. Citatet blev fremsat med et glimt i øjet, men vidner om den kulturelle skepsis, der ofte eksisterer omkring mulighederne for at forandre mænds adfærd.

Vold i hjemmet er ved at blive et offentligt tema, som myndighederne forholder sig til, og kvinders tryghed er blevet et vigtigere emne for samfundet. Om volden er ved at blive et tema, som svarer til problemets omfang, er stadig svært at sige.

Sammenhængen mellem mænd og vold har været, og er stadigvæk, omgærdet af tavshed. Voldens hemmeligholdelse forhindrer ofte både ofret og voldsmanden i at søge hjælp. Dette til trods for, at der er et stigende pres på krisecentrene og der nu tilbydes behandling til voldsudøvende mænd. Debatten om vold i hjemmet berører i høj grad spørgsmålet om, hvor grænserne går for, hvad der opfattes som et offentligt og et privat anliggende. Vold berører nogle intime relationer mellem mænd og kvinder og er dybt inkorporeret i kultur og traditioner. Der eksisterer en slags dobbelttabu omkring vold. På den ene side skal volden ikke forekomme, og på den anden side når volden forekommer, skal den ikke fortælles. Der er ofte et ensidigt billede af komplicerede forhold i voldsramte familier.

Det er de voldelige mænd, som har et problem der rammer kvinderne, men det er ofte kvinderne der er blevet tilbudt hjælp til at bearbejde deres problemer. Det er muligt at hjælpe mænd med voldelige tendenser, og derfor er det ikke til gavn for nogen at lade mændene passe sig selv. Kvindelige krisecentre betyder meget for beskyttelsen af kvinder, men har ikke den store effekt på forebyggelsen af volden. Behandlingen af mænd er kun en lille del af samfundets nødvendige respons til vold imod kvinder, men den er meget vigtig.

Hvis en voldsudøver skal kunne stoppe med sine voldelige handlinger og ikke skal gentage disse handlinger overfor nye partnere er det vigtigt at rette fokus mod problemets kerne nemlig den voldelige opførsel. Hvis det problem ignoreres, kan den voldelige cyklus ikke stoppes. Det er vigtigt,

at mændene bliver konfronteret med deres kulturelle forestillinger om berettigelsen af at kunne misbruge kvinder. Mænd skal derfor lære, at de er totalt ansvarlige for deres voldelige handlinger.

Hvem er det så der udøver vold?

Det er vigtigt at slå fast, at mænd som bruger vold er en forskelligartet gruppe. Indholdet og kategoriseringen af voldelige mænd er meget forskellig og gør det vanskeligt at sammenligne. Det kan både være farligt og brugbart at bruge typebegrebet. *Der findes ikke en speciel voldsprofil.* Det er ligeledes af betydning, at mange mænd ikke opfatter sig selv som voldsmand.

Er der noget, som kan fremhæves som en væsentlig risikofaktor:

- At have været udsat for vold i barndomshjemmet eller at have været vidne til vold
- Adfærdsmæssige mangler specielt manglende selvhævdelse kombineret med behovet for magt
- At være ung forøger risikoen for at voldsudøver
- Der er en tendens til at mænd med ingen eller kortvarig uddannelse og relativ lav indkomst er i større fare for at udøve vold.
- Manglen på empatisk sans
- Alkoholmisbruger

Selv om voldelige mænd sjældent udviser tegn på psykoseproblematik har flere studier vist, at til trods for forskellige personlighedskarakteristika er mandlige voldsudøvere mere tilbøjelige til at være følelsesmæssigt ustabile, have lavt selvværd og have svært ved at kontrollere deres impulser. De er også tilbøjelige til at udtrykke mere vrede og fjendtlighed og lide af forskellige former for personlighedsforstyrrelser som f.eks. anti-socialitet, aggressivitet og borderline. (Saunders, 1992; Hamber & Hastings, 1986). Vrede, depression, anti-sociale træk, alkohol-og rusmiddelmisbrug, kognitiv indsnævring, problemer med at kontrollere og udtrykke følelser, begrænset indsigt i egne behov for nærhed og tidligere traumatisering nævnes af Holtzworth, (1994). Fattigdom er ligeledes en risikomarkør, selvom det ikke vides præcist, hvilke sociale omstændigheder det er, der udløser volden.

Det skal dog her bemærkes, at for alle de risikofaktorer, der her nævnes, er *der ikke tale om kausale faktorer og sammenhænge*. Det er blot markører, som sætter dem i en risikogruppe.

Det er vigtigt at slå fast, at der ikke findes nogen speciel profil for mænd som udøver vold imod kvinder. De voldsudøvende mænd adskiller sig fra hinanden på mange punkter. Voldsudøvende mænd kan forandre deres måde at udføre volden på over tid. Mange voldsudøvende mænd er endvidere ikke blevet identificeret endnu som voldelige mænd. Man bør derfor være påpasselig med at udvikle for snævre typeinddelinger af mænd baseret på de mænd, som har været i behandling. Men overordnet set må man håbe, at de stadig mere raffinerede typologier af voldsudøvere også kan bruges til at gøre det behandlingsmæssige arbejde mere effektivt.

Behandlingen af de voldsudøvende mænd

Mænd som kun har slået én eller få gange, formår ofte at stoppe volden selv. Mænd, som har udviklet et voldsmønster, har derimod med stor sandsynlighed brug for behandling for at reducere eller stoppe volden. De internationale undersøgelser viser, at der er en tendens til tilbagefald hos nogle mænd på trods af, at voldsudøveren har gennemført behandlingen (Gondolf, 2002). Men selv om der eksisterer usikkerhed om behandlingens konkrete resultater sender den blotte tilstedeværelse af behandlingstilbuddene et signal om, at det ikke er acceptabelt at udøve vold i hjemmet. Specielt kvinder, som er mødre, ønsker i stor udstrækning, at deres voldelige partner behandles frem for at blive straffet gennem retssystemet.

Der er ingen tvivl om, at det er vigtigere at se på mændene, når volden skal forsøges stoppet end det er at diskutere kvindernes menneskelige egenskaber. Dette skal dog ses i forbindelse med, at alle tiltag overfor manden skal vurderes i forhold til om de øger eller svækker den øvrige families sikkerhed.

Der findes ikke sikre data for, hvor effektive de enkelte programmer er. Det er derfor ikke nemt at sige noget endeligt om, hvorvidt behandlingen af voldsudøvende mænd skal være rådgivende, opdragende eller terapeutisk. Hvis man skal sige noget endeligt må det være, at der ikke hersker enighed om tilgange og udfaldet af behandlingen. Det er ligeledes svært at sige noget endeligt om behandlingens længde. De kognitive råd kan uden tvivl hjælpe til at aggressionsforvalte de voldelige impulser. Der er dog faremomenter ved en tidsbegrænset og for skematisk tilgang til problemerne. ATV i Norge fremhæver, til trods for deres store erfaring med behandlingen af voldelige mænd, at de stadig ikke er differentierede nok. F.eks. har de ikke udviklet tilstrækkelig erfaring med at arbejde med etniske minoriteter.

Erfaringerne fra AHIMSA viser, at det ikke er så svært at få en mand, som *ikke* også udøver vold udenfor hjemmet til at stoppe med volden i hjemmet, men at det derimod er svært at få ham til at stoppe generelt med at opføre sig undertrykkende overfor kvinden. Disse erfaringer har ATV ligeledes gjort, og de fremhæver, at det specielt tager tid at ændre på magt- og kontrolstrategierne vedrørende den psykiske vold. Ligeledes nævner ATV, at det også kan være en lang proces at bearbejde den skam, som volden har afstedkommet. Oparbejdelsen af kvindeundertrykkende attituder og det at have været vidne til vold i barndomshjemmet kan være en langvarig proces at bearbejde. (Rakil, 2002)

Der er ingen klare beviser for, at den ene form for behandling er mere effektiv end den anden. Mange behandlingsprogrammer producerer ofte de samme resultater. Både Gondolf (1988) og Saunders (1992) har fremhævet, at nogle behandlingsformer er mere velegnede til nogle mænd, medens andre mænd profiterer mere på andre former for behandling. Skræddersyning af tilbuddene er derfor vigtig for at optimere behandlingen. Det faktum, at mange kvinder vender tilbage eller forbliver sammen med mænd, som går i behandling afstedkommer, at *det er vigtigt samtidig at påpege de begrænsninger der eksisterer i behandlingen af voldsudøvere, og at der også er en mulighed for at mænd kan misbruge behandlingen til at udvikle mere raffinerede kontrolstrategier.*

Der vil altid være en kritik af de manglende beviser, og det er specielt svært at sige noget om behandlingens resultater på længere sigt. Men det er vigtigt at fremhæve, at det hjælper at lede mænd i den rigtige retning. Vold er et komplekst og meget rodfastet problem, som kræver komplekse løsninger. Det er vigtigt at fokusere på, at det er mænds vold imod kvinder, der skal bekæmpes.

Det gælder om at lære mænd at bruge alternative og ikke voldelige strategier i de svære situationer, som de har svært ved at håndtere uden brug af vold. Men det er vigtigt at fremhæve de forskellige årsager til mænds brug af vold og de deraf ligeledes forskellige motiveringsgrader til at gå i behandling. Komplekse problemer kræver komplekse løsninger. Den bedste behandling af mænd med en voldelig adfærd er den, som bygger på en dyb forståelse af de sociale og historiske årsager til voldens opståen, og som samtidig inkorporerer en forståelse af det omkringliggende samfunds relative tavse ignorering af emnet.

Det er vigtigt at kalde volden ved sit rette navn. Nordisk ministerråd arrangerede i efteråret 2004, sammen med Ålandsøernes regering, en konference om vold som meget bevidst var kaldt "Mænds

vold mod kvinder og børn – hvis ansvar”. Det er ligeledes positivt, at det fra politisk hold er blevet pointeret, at det er slut med at snakke om husspektakler og i stedet kalde det vold.

Det er vigtigt at fokusere på den pluralitet, der eksisterer af mænds vold og den dominerende usynliggørelse, som stadigvæk finder sted. Vi skal fokusere på, at det er et *ligestillingsproblem*, fordi det er mænd som står for over 90% af voldsudøvelsen, hvad enten den er rettet mod kvinder, børn eller andre mænd. Det er igen og igen vigtigt at pointere, at mænds vold ikke kun har at gøre med afsporede psykosociale eksistenser men, at der er en sammenhæng mellem traditionelle maskulinitetsattituder og voldsudøvelse. Mænd udøver ikke vold, fordi de pr. definition er mænd, men derimod fordi de ofte er socialiseret til at gøre det.

Det er vigtigt som højeste prioritet at fokusere på kvinden og eventuelt de børn, som har været udsat for vold under et behandlingsforløb for voldsudøvende mænd. Det er ligeledes vigtigt, at behandlingsprogrammer for mænd ikke går ud over de tilbud, der er til kvinder. Det bør tilstræbes, at behandlingen af mænd ikke foregår i et vakuum, men derimod udvikles i tæt samarbejde med de tilbud, der eksisterer for kvinder og børn.

En udviklingspræget debat mellem de forskellige tilbud i form af en slags professionskamp i Danmark kan være sundt, hvis debatten resulterer i gensidig respekt og intention om at lære det bedste fra hinandens behandlingserfaringer. Det er svært at præcisere, om der i Danmark er brug for udvikling af nationale standarder til behandlingen af voldsudøvende mænd. Under alle omstændigheder vil en diskussion og udveksling af erfaringer være en sund og reflekterende proces for hele behandlingsmiljøet i Danmark. Fra behandlere i Danmark er der bl.a. ønsket mere samling på feltet med kontinuerlig erfaringsudveksling og opbygning af en slags infrastruktur.

Skal mænd i Danmark kunne dømmes til behandling?

Det juridiske system har en enorm reel og symbolsk betydning at spille både for de enkelte individer og for samfundets opfattelse af volden samlet set, (Dobash et al, 2000). Men er mænd som udøver vold i hjemmet ”rigtige” kriminelle? Og er vold i hjemmet ”rigtig” kriminalitet?

Det bør undersøges, om behandlingsprogrammer til voldsudøvende mænd kan være med til at reformere retspraksis på voldsområdet. Der er i flere lande stigende interesse for at udvikle behandlingsområdet til at omhandle mænd, som har fået en betinget dom, med behandling som vilkår. Det gode ved tvangsmodellen er, at volden således kriminaliseres og dermed tages alvorligt.

Spørgsmålet som melder sig i forbindelse med de tvungne programmer er, hvad motivation betyder i forbindelse med læring. Hvis manden er dømt til behandling er motivationen i større udstrækning noget, som der skal arbejdes med. På den anden side viser flere undersøgelser, at der er flere mænd i tvungen behandling, som gennemfører behandlingen, til trods for, at det er svært for myndighederne at følge behandlingen tæt.

I de frivillige behandlingstilbud kan det siges, at det er de mere "nemme mænd" som er i behandling. Interviews med mænd i tvungen behandling har derimod vist, at mange mænd som er i tvungen behandling ikke ville have søgt hjælp til at løse deres problemer med volden, hvis ikke de var blevet tvunget (Dobash et al, 2000).

Der er nogen mænd, som profiterer på tvang, og der er ingen tvivl om, at de tvungne programmer og behandling som et betinget vilkår har bedre chancer for at holde på mændene i behandlingen. Henrik Munkholm fra Manderådgivningen har dog ved flere lejligheder stillet det meget tankevækkende spørgsmål i den forbindelse; "Man kan tvinge en mand til at læse en bog – men kan man også tvinge ham til at forstå den?"

Hvordan får man gjort mænd interesseret i voldsproblematikken?

Problemet med at sætte fokus på mænds aggressive handlinger er, at mænd også bliver belønnet for adfærden i andre sammenhænge. Fejringen og dyrkelsen af mænds vold i film og sport er meget udbredt. Det er også sjældent, at den dramatiserede vold diskuteres i film og fjernsynsmediet. Mænds aggressive adfærd bliver således ofte blæst emplet. Mænds vold skal således ses i sammenhæng med værdier, som er knyttet til "normale" mænd. En problematisering af manderollen er nødvendig for at bekæmpe vold, og det er derfor vigtigt ikke at foretage generaliseringer af menneskelig vold og aggression uden at inddrage spørgsmålet om køn.

En af grundene til at fokusere på de kulturelle faktorer skyldes, at der er mange kulturelle forestillinger, som forsvare mænds vold. Idealbilledet er vold i den gode sags tjeneste. Vi hylder vold som ideal og den bliver associeret med styrke. Hvad siger volden om de normale mænds maskulinitet? Mænd som slår, er hverken helt specielle eller helt normale. Dette er interessant.

Hvis vi skal skabe en holdningsændring hos mænd, skal vi forsøge at skabe en retorik, som gør det muligt for mænd at tale, uden at blive stemplet som uheldredelige voldsmonstre. Mange mænd er naturligvis imod andre mænds brug af vold, men det er sjældent at de aktivt tager stilling.

Nogle af de budskaber, der kommer fra psykologer og behandlere er, at der naturligvis skal ses meget alvorligt på volden, men at det samtidigt også er vigtigt at "menneskeliggøre" volden. Den voldelige mand skal ses som et menneske og ikke som et uhyre. Samfundet skal så at sige være i stand til at rumme den voldelige mand, som det selv har produceret. Henrik Munkholm fra Manderådgivningen udtrykker, at mænd som er voldsudøvende "ikke er et problem - men har et problem".

Kan mænd lave oplysningskampagner overfor voldelige mænd og, hvordan får man mænd til at engagere sig i andre mænds voldsproblemer? Dette er et meget interessant spørgsmål med stor betydning for hele beskrivelsen af voldsfeltet. Har vi som mænd et fælles ansvar for at stoppe volden? Det canadiske "White Ribbon" er et eksempel på en organisation, som har forsøgt at opfordre almindelige mænd til at bekende sig som modstandere af vold i hjemmet. Den norske psykolog Marius Råkil udtrykte denne mulighed på perspektivrig vis således: "Jeg føler mig ikke ansvarlig for andre mænds konkrete vold - men jeg føler mig ansvarlig for at skulle tage stilling".

Den nødvendige forskning

Der er brug for forskning i emnet, fordi det dels er så uudforsket, dels fordi forkert behandling kan være skæbnesvanger. Mænd, som er dømt for vold eller gået i behandling, er ikke særligt repræsentative for de mænd, som har brugt vold én eller få gange, men som ikke har udviklet et voldsmønster. Disse mænd ved vi ikke meget om.

Den engelske forsker Keith Pringle har fremhævet, at når man beskæftiger sig med mænds vold skal man både se på hvor meget forskning om vold, der er udført i samfundet, hvor meget professionel erkendelse der er af mænds vold og hvilke konkrete initiativer man fra offentlig side har iværksat.

Den skriftlige dokumentation er vigtig, hvis feltet skal stabiliseres. Det er i den forbindelse vigtigt at pointere, at der ofte kan være store forskelle på det sprog, de kriterier og de perspektiver som forskere kontra praktikere præsenterer i forbindelse med behandlingen og resultaterne af behandlingen.

Det er vigtigt ikke at godtage nogle af de biologiske forklaringer på, hvorfor det hovedsageligt er mænd, der udfører de voldelige handlinger. Disse forklaringer dukker dog til stadighed op på

forskningskonferencer. Det er ligeledes vigtigt, at der sker en konstruktiv kombination af den feministiske forsknings- og behandlingstradition og den kognitiv-adfærdsmæssige tilgang for at optimere forståelsen for mænds forskellige kulturelle- og motivationsmæssige baggrunde. Der eksisterer ofte en slags dikotomi mellem det ideologiske og professionelle. Vi skal væk fra forestillingen om, at ideologisk inspireret arbejde ikke er professionelt. På den anden er det også vigtigt, at der finder en professionalisering sted af behandlingen.

Fokus på drenge og vold

Hvis samfundet skal sætte effektivt ind over for volden må der også ses på, hvordan konstruktionen af de forskellige maskuliniteter hænger sammen med de dominerende former for vold og mobning, der finder sted i skolerne og teenageårene. Vold og trusler om vold er en vigtig mekanisme i drenges magthierarkier. Drenges fysiske kapacitet til at udføre vold er for mange en betydelig del af deres maskuline følelse.

Det er vigtigt at fokusere på, hvordan der allerede i skolealderen sker en dannelses- og normaliseringsproces af de traditionelle og stereotype kønsroller. Mange af de vigtigste erfaringer om, hvad det vil sige at være en rigtig dreng/mand kommer fra de såkaldte "drengerum", altså sociale gruppearenaer, hvor drenge kun er sammen med andre drenge. I disse arenaer skabes der mange rigide maskulinitetsforestillinger herunder retfærdiggørelsen af voldelig og undertrykkende adfærd.

Det store spørgsmål er, hvordan man får ændret på den socialiseringsproces, som mange drenge gennemgår og som er medvirkende til at skabe voldelige, sexistiske og homofobiske attituder hos drenge i en tidlig alder og som senere i livet får ligestillingsdiskussioner til at fremstå som værende uønskede. Den kønsbaserede mobning handler ofte om seksuel chikane og er en krænkende adfærd som tager udgangspunkt i kønnet. Det er vigtigt at pointere, at seksuel chikane intet har med flirt at gøre. Den seksuelle chikane fokuserer på køn, krop og seksualitet. Den kønsbaserede mobning rettes oftest fra drenge mod piger men kan også bruges som en strategi, som drenge bruger overfor andre drenge og som noget piger bruger overfor andre piger. Eksempler på seksuel chikane kan være uvelkomne seksuelle blikke, kropsberøring og forslag om sex. Den seksuelle chikane kan ofte bruges til at kontrollere og sætte piger på plads i situationer, som ikke har noget at

gøre med seksualitet. Det er sammenligneligt med drenges brug af ordet "bøsse" til at chikane andre drenge i situationer, hvor der ikke tales om seksualitet.¹²

En vigtig faktor i bestræbelserne på at ændre de negative faktorer ved mænds liv er at fokusere på nogle af de socialiseringsprocesser, som er medvirkende til at skabe aggressive og følelsesmæssige tillukkede mænd. Drenge og mænd er på ingen måde forprogrammeret til at benægte følelser og undgå intimitet. Det er derimod den maskuline kulturs krav om følelsesmæssig tavshed, der er hovedårsagen til, at mange drenge ikke udvikler et sprog til at fortælle om deres sårbarhed, usikkerhed og følsomhed.

Drenge bliver ofte opdraget og opmuntres til at slås og udfordre for derigennem at bevise og forsvare deres maskulinitet. De fleste drenge ved, hvor de befinder sig i det fysiske hierarki blandt andre drenge. Drenge socialiseres derfor ofte til at være pågående, fokusere på egne lyster og til at ignorere andres behov. Drenge bliver opdraget til at være selvstændige og til at være selvtilstrækkelige. Det er en del af maskuliniteten ikke at behøve andres hjælp.

Det er vigtigt at forsøge at uddanne drenge til, hvad vold egentlig er for en "størrelse", om end det ikke er et let emne at tage fat på. I Norge har psykologen Per Isdal m.fl. udgivet bogen "Vold i skolen". Bogen sætter fokus på volden i skolen, hvordan mobning ofte fører til vold og, hvad man kan stille op for at stoppe volden. Uddannelse er en måde at overkomme den ofte nævnte dualitet mellem familien og staten som hovedansvarlig og mellem det praktiske og præventive arbejde.

Men hvordan arbejder man strategisk med drenge og voldsproblematikken? Der kan dog uden tvivl være problemer med at præsentere, legitimere og gennemføre en undervisning, der fokuserer på drengesocialisering. Der er mange risici forbundet med at arbejde med emnet, idet drenge ofte finder det "farligt" at tale for nuanceret om kønnet. Klasseværelset er ligeledes ikke det mest sikre sted for eleverne at åbne op for sårbare og ærlige diskussioner om køn, vold og seksualisering. For at realisere sådanne uddannelsesprogrammer bør der hentes professionel konsulenthjælp ind for at igangsætte og støtte processen.

¹² Kenneth Reinicke (2004): "Mænd i lyst og nød", s 116.

ANBEFALINGER

- Der er ingen tvivl om, at nogle behandlingsprogrammer er mere egnede til visse typer af mænd. Derfor jo mere skræddersyede de enkelte tilbud kan blive jo større effektivitet i behandlingen. Den størst mulige effektivitet i behandlingen skabes ved at udvikle en såkaldt patient-behandler "matchning". Behandlerne skal tilpasse sig klienterne. Det er derfor vigtigt, at behandlingsprogrammerne er i konstant udvikling. Der bør udvikles tilbud, som også er tilpassede etniske minoritetsgrupper.
- Behandlere, som arbejder med voldelige mænd, bør have stor forståelse for de konsekvenser, som volden har for kvinder og børn.
- Arbejdet med voldsudøvende mænd skal udbredes til at kunne fungere i et langt større hjælpeapparat. Det er tilrådeligt, at arbejdet med voldelige mænd ikke kun bliver et arbejde for psykologer. Det er nemlig meget vigtigt at sammenkoble de psykologiske forklaringer på vold med de bredere kulturelle forklaringer på, hvorfor nogle mænd udøver vold.
- Den skriftlige dokumentation for behandlingens virkning er vigtig at få oparbejdet. Det bør tilstræbes, at der udvikles et tæt samarbejde mellem forskere og praktikere. Behandlingsprogrammerne til voldsudøvende mænd bør underlægges kontinuerlige eksterne evalueringer af uafhængige forskere, for at skabe så stor objektivitet som muligt.
- Behandlerne bør være påpasselige med at overdrive påstande om effektiviteten i programmerne, så længe de ikke har været underlagt grundige evalueringer, da det kan skabe falske forhåbninger for de voldsramte kvinder. Det er derfor vigtigt ikke at love "mirakler" med hensyn til, hvad behandlingen af voldsudøvende mænd kan afstedkomme.
- Der bør sættes på et udbygget netværkssamarbejde, specielt med de behandlingssteder der tilbyder hjælp til kvinder og børn. Generelt bør der sættes på at forkorte afstanden mellem de forskellige faginstanser. Voldsproblemstillingerne skal samtænkes. Der skal skabes helhedstilbud - men ikke fælles tilbud. Det er vigtigt, at der ikke opstår kamp om de økonomiske midler til henholdsvis ofre for volden og til behandlingen af voldens udøvere.
- Det er vigtigt først og fremmest at se volden som et voldsproblem. Volden skal opfattes som en kriminel handling og et ligestillingsproblem. Det er ønskværdigt, at det også bliver retspolitiske ordførere, som udtaler sig om volden i hjemmet.
- Der skal fokuseres på volden på nye måder. Man bør undgå at stille spørgsmål om hvorfor kvinden bliver i forholdet. Der skal snarere fokuseres på, hvorfor manden bliver ved med at slå.

- Behandlingen af voldelige mænd må aldrig overstige bekymringen for ofrets sikkerhed. Når man argumenterer for, at en mand med en voldelig adfærd skal i behandling opfordrer man i hvert tilfælde ubevidst kvinden til at blive i parforholdet, fordi man giver hende et håb om, at manden kan forandre sig. Det er vigtigt at have kontakt til ofret og til de kvindelige krisecentre.
- Der er brug for en mangesidet tilgang, fordi ingen enkel forklaring kan præcisere, hvordan og hvorfor vold forekommer.

LITTERATUR

Austin Juliet B. & Dankwort Juergen (1999): "Standards for batterer programs – A review and analysis, *Journal of Interpersonal Violence*, vol.14, nr. 2, 152-168

Balvig, Flemming (2000): "Det voldsomme samfund – om vold som problem og fængsel som løsning, USA og Danmark", bind 1 og 2, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Barnett, Ola & Miller-Perrin Cindy L. & Perrin Robin D. (2005): "Family Violence across The Lifespan – An introduction", Sage publications

Connell, Robert (2000): "The Men and the Boys", Polity Press

Daly, Jennifer E. & Pelowski, Susan (2000): "Predictors of dropout among men who Batter: A review of studies with implications for research and practice", *Violence and Victims*, vol. 15, no 2, 137-160

Daly, Jennifer E. & Power Thomas G. & Gondolf, Edward W. (2001): "Predictors of batterer program attendance", vol.16 nr. 10, 971-991

Dobash R. Emerson, Dobash P. Russell, Cavanagh Kate, Lewis Ruth (2000): "Changing Violent Men", Sage Publications

Dobash R. Emerson, Dobash P. Russell, Cavanagh Kate, Lewis Ruth (1996): "Research evaluation of programmes for violent men", The Scottish office

Dutton, Donald G. & Kropp P. Randall (2000): "A review of domestic violence risk instruments", *Trauma, Violence, & Abuse*, vol. 1 nr. 2 171-181

Eduards, Maud (2002): "Förbjuden handling – om kvinnors organisering och feministisk teori", Liber

Edwards, Susan & Hearn, Jeff (2004): "Working against men's Domestic violence: priority policies and practices for men in intervention, prevention and societal change, Council of Europe, Strasbourg

Gondolf, Edward W. (2002): "Batterer Intervention Systems, Issues, Outcomes and Recommendations", Sage Publications.

Gondolf, Edward W. (1997): "Batterer programs – what we know and need to know", *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 12 nr. 1 83-98

Gondolf, Edward W. (1988): "Who are these guys? Toward a behavioural typology of batterers", *Violence and Victims*, 3, 187-203.

Hamber, Kevin L. & Hastings James E. (1991): "Personality Correlates of men who batter and nonviolent men: Some continuities and discontinuities", *Journal of Family Violence*, Vol. 6, no. 2.

Hamber, Kevin L. & Hastings James E. (1986): "Personality Correlates of men who abuse their partners: A cross-validation study, *Journal of Family Violence*, Vol. 4.

Hearn, Jeff (2004): "Working against men's domestic violence: Priority policies and practices for men", *Concil of Europe Report*.

Hearn, Jeff (1998): "The Violences of Men – How Men talk About and How agencies Respond to Men's Violence to Women", Sage Publications.

Hensen, Per & Petersen, Helle Øbo (2004): "Dialog mod vold", forlaget Systeme

Holter, Øystein Gullvåg (2002): "Vold I mannsforskningens lys", i Råkil, Marius (red.) (2002): "Menns vold mot kvinner – behandlingserfaringer og kunnskapsstatus", Universitetsforlaget.

Holtzworth-Munroe, Amy & Stuart Gregory L. (1994): "Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them, *Psychological Bulletin*, vol. 116, nr. 3, 476-497.

Home Office Online Report 29/04: "Early stages in the development of the Integrated Domestic Abuse Programme (IDAP): implementing the Duluth Domestic Violence pathfinder."

Isdal, Per (2000): "Meningen med volden", Kommuneforlaget.

Isdal, Per & Andreassen Signe Marie Natvig & Thilesen, Ragnvald (2003): "Vold i skolen", Kommuneforlaget.

Kaufman, Michael (2001): "The seven Ps of men's violence", i "Recommendations of the E.U. – Expert Meeting on Violence Against Women", Ministry of social affairs and health, Finland.

Kelly, Liz (2001): "Evaluation of Programmes for Perpetrators of Domestic Violence" i "Recommendations of the E.U. – Expert Meeting on Violence Against Women", Ministry of social affairs and health, Finland.

Leira, Karen Hardis (2002): "To skritt fram, ett tilbake, og to nye skritt fram? – Om motstand mot kunnskap om menns vold mot kvinner", i Råkil, Marius (red.) (2002): "Menns vold mot kvinner – behandlingserfaringer og kunnskapsstatus", Universitetsforlaget.

Manderådgivningen (2004): "Interviewundersøgelse & metodedokumentation", Ålborg.

Minister for Ligestilling (2004): "Mænds vold mod kvinder – omfang, karakter og indsats mod vold".

Murphy, Christopher M. & Baxter Victoria A. (1997): "Motivating batterers to change in the treatment context", Journal Of Interpersonal Violence, vol. 12 nr. 4, 607-619.

Nøttestad Jim Aage & Haugan Grethemor Skagseth (2002): "Risikovurdering og sikkerhetsplanlegging", i Råkil, Marius (red.) (2002): "Menns vold mot kvinner – behandlingserfaringer og kunnskapsstatus", Universitetsforlaget.

Reinicke, Kenneth (2004): "Mænd i lyst og nød", Schønberg.

Reinicke, Kenneth (2002): "Den hele mand – manderollen i forandring", Schønberg.

Respect (2004): "Statement of principles and minimum standards of practice for domestic violence - perpetrator programmes and associated womens service", London.

Rosembaum Alan & Goldstein Diane (1985): "An evaluation of the self-esteem of martially violent men", *Family Relations*, vol 34, nr 3, 425-428.

Råkil, Marius (red.) (2002): "Menns vold mot kvinner – behandlingserfaringer og kunnskapsstatus", Universitetsforlaget.

Saunders, Daniel G. (1992): "A typology of men who batter: Three types derived from cluster analysis", *Amer. J. Orthopsychiat*, no 62.

Schumacker, Julie A. & Feldbau-Kohn Shari & Smith Slep, Amy M. & Heyman Richard E. (2000): "Risk factors for male-to-male partner physical abuse", *Aggression and Violent Behavior*, nr.6 281-352.

Sørensen, Bo Wagner (1994): "Magt eller afmagt – køn, følelser og vold I Grønland", Akademisk forlag

Walby, Sylvia (1990): "Theorizing Patriarchy", Blackwell, Oxford.

Walker, L. (1979): "The Battered Woman", New York, Harper.

WHO (2002): "World Report on Violence and Health".